

INFORMAČNÍ LIST č. 42

PRO ČLENY ASUD - UČITELE DĚJEPISU VŠEOBECNĚ VZDĚLÁVACÍCH A ODBORNÝCH ŠKOL

PROSINEC 2014

OBSAH

Slovo úvodem

Co se stalo aneb druhé pololetí roku 2014

K některým činnostem podrobněji

XXXVI. vzdělávací seminář ASUD

Podzimní historická exkurze do Posázaví

Večer demokracie

Exkurze „Broumovsko a stopy 20. století v jeho krajině“

Tajemství Sidonie Nádherné

Archivy školám, archiváři učitelům

Agora

XXXVI. vzdělávací seminář ASUD - vyhodnocení dotazníků

Z naší zahraniční spolupráce

Setkání s běloruskými pedagogy

Bělorusko 2014

Nápady z hodin

Ekonomická situace před válkou

Navrátilci

Být špiónem

Kniha Panoráma

Pomůcky, literatura a drobná inspirace

Jeden svět na školách

Seminář z cyklu Škola v DOXu

Velká válka a technické muzeum v Brně

Pracovní list k workshopu o bitvě na Bílé hoře

Nová kniha

František Emmert: Českoslovenští legionáři za první světové války

SLOVO ÚVODEM

Na titulní straně se opět hlásí první světová válka. Celkem pochopitelně, rok 2014 byl prvním rokem, během kterého jsme si připomínali sté výročí začátku první světové války, jejichž osudy nás jistě ještě několik let budou provázet, neboť nás bude očekávat ještě mnoho stých výročí spojených s dalším vývojem války, osudem našich vojáků a legionářů.

Své slovo řekli i učitelé, členové ASUD, kteří shromáždili své příspěvky k dané problematice a vydali sborník věnovaný první světové válce. Členové získají sborník zároveň s těmito Informačními listy, ostatní mohou sborník obdržet poštou, nebo na akcích ASUD. Sborník vznikl díky dotaci MŠMT. A proto bude i volně ke stažení ve formátu *pdf*, ať již na stránkách ASUD, nebo RVP.

Jistě se ptáte, proč jsem na titulní straně použil pražský pomník našim legionářům. Zcela záměrně. On je totiž svým způsobem symbolickým. Projížděl jsem v posledních měsících mnoha obcemi a snažil se zde najít pomník padlým z první světové války. Většinou jsem ho našel na nějakém důležitém, reprezentativním místě, například v Jimramově, nebo na Božím Daru na hlavním náměstí, uprostřed obce. V Hrusicích před kostelem na hlavní křižovatce. A kde máme onen největší - pražský? Ve své podstatě zastrčený, nenápadný. Kdo se dívá na Palackého pomník, též částečně utopený na Palackého náměstí, stěží odhadne, že kousek napravo za Palackým (a nic proti Plackému) se nachází pomník československých legií. Mimo hlavní trasy turistů, schovaný mezi budovami, mimo hlavní trasy Čechů, vlastenců, školních výprav a doplňte si, koho chcete. A přitom fotografie s pomníkem a s Emauzy je natolik známá!

Možná proto, že nebyly dodrženy původní představy autorů pomníků a architektů celého prostoru o podobě pravého břehu Vltavy.

A tak zde vidím ještě jednu symboliku - dovolím si totiž položit dvě otázky. Co zůstalo z původních představ našich legionářů? Víte, co zůstalo z původních představ prezidenta Masaryka?

Možná právě proto si dovolím připojit citaci, kterou jste četli. Protože řada učitelů zná knihu Františka Koukolíka a Jany Drtilové *Vzpouza deprivantů* - zde v poznámkovém aparátu na straně 276 (v novém, přepracovaném vydání - Praha 2006) můžeme číst:

„Profesor MUDr. Vladimír Vondráček, psychiatr, původně farmakolog, přednosta Psychiatrické kliniky Fakulty všeobecného lékařství v Praze, na dotaz, jaký typ osobnosti bude charakterizovat budoucnost, odpověděl roku 1964 na jedné ze svých přednášek volně přístupných pro veřejnost přibližně toto: *Minulou epochu, zejména do 1. světové války, která byla snad největším a nejkatastrofičtějším zlomem v dějinách (většina toho, co se děje a bude dít, je jejím výsledkem), charakterizovala hysterie. Barevné, barvité, citově nápadné prožívání. Myslím, že budoucí epochu budou charakterizovat chladní, prázdní, inteligentní, manipulující histrioni.*

V šedesátých letech pojem *histrion* odvozený od kořene slova pro herce, označoval lidi simulující, *hrájící* opravdovost, humanitu, víru, vztah k pravdě, k lidem, k vyšším hodnotám.“

CO SE STALO aneb DRUHÉ POLOLETÍ NAŠEHO ROKU 2014

ZÁŘÍ - odeslali jsme přihlášku do středoevropského projektu o proměnách minulé doby - 15. září přijali členové výboru pozvání „občankářů“ na oslavu Dne demokracie - 19. září se za účasti členů ASUD konala poslední exkurze z projektu Národního muzea „Dotkni se 20. století!“ na Broumovsko - koncem září proběhlo v Národním ústavu pro vzdělávání připomínkování a revize *Standardů D pro základní školy*.

ŘÍJEN - dne 3. října proběhl za účasti členů ASUD závěrečný seminář z projektu Národního muzea „Dotkni se 20. století!“ ve Vrchotových Janovicích - na svých stránkách <http://www.dvacatestoleti.eu/> zveřejnilo Národní muzeum komplet pomůcek, programů a aktivit vzešlých z uvedeného projektu - byly odeslány Informační listy číslo 41 do tisku - výbor ukončil přípravné práce k semináři ASUD - 19. října proběhla 27. podzimní exkurze, během které účastníci pobýli v Posázaví - 27. října si na vlnách Českého rozhlasu povídala Karolína Koubová s Janem Kvirencem o tom, jak učit a vykládat historii, jak se výklad „ohýbal“ podle potřeb vládnoucí strany apod. - můžete si poslechnout na: <http://media.rozhlas.cz/audio/03238035.mp3> - Eva Zajícová se za výbor ASUD účastnila zahájení dalšího ročníku projektu Jeden svět na školách.

LISTOPAD - 2. listopadu se zástupci výboru účastnili pietní mše v bazilice svatého Petra a Pavla na Vyšehradě a následné uctění památky zesnulých na Slavíně - 3. listopadu se Kateřina Dražanová a Pavel Martinovský setkali se zástupci běloruských škol, aby zahraničním hostům představili, jak se vyučuje dějepis v Česku - 4. listopadu proběhlo jednání s Českým rozhlasem, dramaturžka Bronislava Janečková jednala s předsedou ASUD o možnosti zapojení učitelů dějepisu do rozhlasového pořadu o dějinách - 7. listopadu se členové výboru účastnili workshopu This place v centru DOX - 8. listopadu se konal XXXVI. vzdělávací seminář ASUD v Národním muzeu - 18. listopadu se členové výboru účastnili v centru DOX - semináře Active citizens - 19. listopadu proběhlo setkání Odborné skupiny NÚV pro dějepis.

PROSINEC - P. Martinovský se účastnil seminářů AMO v Bělorusku - byly ukončeny práce na metodických listech *První světová válka*, sborník byl odeslán do tiskárny.

K NĚKTERÝM ČINNOSTEM PODROBNĚJI

XXXVI. VZDĚLÁVACÍ SEMINÁŘ ASUD

sobota 8. listopadu 2014 v Národním muzeu, sál H

Po přivítání a nezbytných pokynech dostal slovo první přednášející.

PhDr. Bohdan Zilynskyj, Ph.D. z Katedry ruských a východoevropských studií Univerzity Karlovy si připravil příspěvek na téma **Dějiny Ukrajiny - co učít na školách**, s přihlédnutím k současnému vývoji. Pan doktor se ke svému příspěvku postavil zodpovědně, informoval se, co se na českých školách učí o ukrajinských dějinách a jen spolu jsme si vyměnili několik e-mailů.

Na úvod připomněl, že se Ukrajině věnuje minimum prostoru, zájemci o informace to mají těžké, není ani mnoho literatury - snad příští rok v Nakladatelství Lidové noviny vyjde v řadě Dějiny světa dílo prof. Rychlíka.

Mluvíme-li o dějinách Ukrajiny, je nutné rozlišit vývoj od prostoru západní a střední Evropy, který je nám známější. Týká se to témat, jakými jsou: nepřetržitost dějin, jednota země a jazyka, státních hranic, které jsou pojímány jinak než v našem prostoru - ale to je běžné v celé východní Evropě.

Ukrajina - samotné jméno se objevuje v mapách od 12. století - ale jedná se o těžko zařaditelný výraz, konkrétnější podoby nabývá v 16. - 18. století, stále však nemá zeměpisný jasný charakter - ten získá až koncem 19. století.

Osídlení Ukrajiny je staré. Už v antice zde sídlí Skythové, vznikají řecké kolonie v Černomoří - to se týká dějin Ukrajiny, bylo to na jejich území.

Další etapu tvoří existence státu Kyjevská Rus - stát zahrnující část Ukrajiny, Běloruska, a Ruska, avšak pozor - jádro se nachází na pomezí Běloruska a Ukrajiny! Vikingové tu mají svou roli, ale rychle - během pár generací se asimilují.

Musíme si uvědomit, že Rusové mají dvě jazykové větve: běloruskou a ukrajinskou.

Navíc spor - komu patří Kyjevská Rus - je politizován, z našeho pohledu se jedná o anachronismus - Kyjevská Rus je společný stát všech 3 států s centrem na Ukrajině, ale většina území je v Bělorusku. Samotné centrum Ruska - kolem Moskvy - vytváří státní celek až za 200 let!

Kyjevská Rus nebyla jednotným státem, spíše jakousi *federací*, volným vztahem knížectví - je tam silná decentralizace; Kyjev je spíš symbolem. Kyjevská Rus se stává centrem umění a kultury - vytváří se vzor pro všechny 3 země. Avšak nemáme doklady, jaká je jiná kultura, než ta „oficiální“ (na rozdíl od Čech) zde existuje.

Další problém: pojem Rus není totožné s Rusko a ruský. Do 16. století ruský znamená východoslovanský - navíc v 16. století jsou budoucí Bělorusové a Ukrajinci pod vlivem Polska, sice okrajově, ale ano. Na stranu druhou jsou ostatní Východoslované pod vlivem Moskevského knížectví - obyvatelé (a dobyvatelé) jsou pojmenováni dobově Moskané; v originále *russkij* a *russijskij*. Někdy se objevuje i pojem Velkorusko.

Pojem Rusko, jak ho známe, vzniká za Petra I. Velikého.

Pan doktor poskočil v dějinách a spíše pro zajímavost připomněl, první velký dotek ukrajinských dějin s českými - v Kostnici byl hostem patriarcha z oblasti dnešní Ukrajiny - měla vzniknout florentská unie, věroučné spojení, ale na konec k unii nedošlo.

Z období husitských válek je v českém dějepisařům dosti známa postava Zikmunda Korybutovič, pročež se tomuto hrdinovi pan doktor nadále nevěnoval. Naopak připomněl ne až tolik známá fakta o Fridrichu (Fedoru) Ostrožském, což husitský hejtman knížecího titulu z Ostrohu na Volyni, zaujal ho Uherský Ostroh na Moravě. Dále zmínil, že existuje legenda o následnictví převzetí husitských tradic a převzetí bojových schopností kozáky (Palacký) a že husité odešli na Volyn (Svatopluk Čech).

Konec 16. století přineslo Ukrajině problémy - země byla spravována z Krakova (později z Varšavy) - je to daleko. Další rozdíl: Ukrajina je pravoslavná, na rozdíl od katolických Poláků. Bělorusko v té době patří k Litvě.

Povstání Bohdana Chmelnického - jde o povstání protipolské, rok 1648, v první fázi bylo úspěšné - selská vojska s vojenskou zkušeností bodovala. Následkem bojů se Ukrajina rozdělí na východní a západní. Osoba Bohdana je silně romantizována, nicméně zůstává téměř jediným hrdinou.

Rok 1654 se Ukrajina smluvně propojí s ruským carstvím (autonomie carské říše), i nadále je však země rozdělena mezi Polsko a Rusko, tedy Ukrajinou se myslí její východní část. Ukrajinu je možno brát jako stát kozáků.

V Kyjevě vzniká první vysoká škola ve východní Evropě, vícejazyčná škola, probíhala zde multikulturní výuka - vzhledem k polské zkušenosti. Postupně získává větší vliv Evropy, což se objevuje i u právních otázek - například zda má v zemi platit magdeburský právní řád.

Připojování krajiny do Ruska trvalo přes 100 let, dodnes je mezi odborníky nezodpovězená otázka, nakolik násilné, jak to probíhalo, jako roli hrálo vojenství, výchova, správní systém, jazyk - rusifikace.

Nabízí se otázka: Co by se stalo, kdyby Kozáci převzali švédský protektorát?

V 19. století probíhá obrození ukrajinského národa - podobné jako u Čechů, ale u nás je rychlejší. Od konce 18. století se vývoj stále dělí - v rámci Habsburské říše (Halič, Bukovina, Uherská Rus) - zde je větší vliv Čechů, na Ukrajině pracují čeští úředníci. Východní Ukrajina je součástí Ruska - žádná autonomie, je to součást Ruska - většina úředníků nepokládá Ukrajince za zvláštní národ, tím pádem ukrajinštinu za zvláštní jazyk.

Problém ukrajinského obrození: kolem Ukrajinců jsou dva silné národy, Poláci a Rusové (my máme jen Němce). Vrcholná fáze obrození (u nás Karel Havlíček) je symbolizována postavou Tarase Ševčenka - symbolem boje. U nás je podstatným rokem rok 1848, který se odrazí i do vývoje na Haliči; národní problematika polsko-ukrajinská je ve středu zájmu na Slovanském i Kroměřížském sněmu. Češi vystupují jako soudci, jejich hlasy jsou mírně pro Ukrajince.

Můžeme vysledovat vliv české kultury i vědy.

Naopak ohlasy ukrajinské v české literatuře, hudbě nejsou ještě úplně zpracovány.

Co se týče východní části, tak například V. I. Lenin píše o reáliích kapitalismu jižního Ruska, tedy o Donbasu - ale to je Ukrajina - vidíme zde jasny důkaz, jak si Rusko zemi přisvojuje!

Probíhá migrace mezi českým prostorem a Ukrajinou oběma směry (Češi na Volyň x sezónní práce Ukrajinců, např. v dolech na Moravě). Západní Ukrajinci mají zástupce v říšské radě - kooperují s námi, Masaryk je pro ně. Mnoho studentů studuje na Univerzitě Karlově.

Rozbíhá se spor mezi TGM a Kramářem - TGM viděl omezené možnosti a byl skeptikem. Kramář a spol. jsou zásadní odpůrci ukrajinského osamostatnění (viděli v tom oslabení česko-ruské politiky).

Ukrajinská otázka za I. světové války - jsou zakládány ukrajinské legie, ale výrazně v menším počtu než naše - a pozor: bojovaly na rakouské straně!!! V Rusku neviděli legionáři záruky svobody, naopak v Rakousko-Uhersku ano.

Existovaly dvě územní varianty nového státu - hledali kspobě cestu, v roce 1919 se východní a západní části propojily, ale obraz na mapě je jen teoretický, nebyla síla politická, ani vojenská.

V roce 1920 byla přičleněna východní část do SSSR, západní části se rozdělily mezi Polsko, ČSR a Maďarsko.

Donbas předán z vůle Ruska Ruské SFSR, Krym zůstal autonomní oblastí.

Ve východních částech se řešil problém řešení národností otázky typickým způsobem pro totalitární stát. Lišila se teorie a praxe, vrchol rozkolu vnázorech byl za Stalina. Ukrajinský hladomor je pro české učitele známým tématem.

Čas hnal pana doktora kupředu, nicméně o nejnovějších dějinách se žhavě diskutuje jak u nás, tak na Ukrajině a vydávají se nové práce. Sem patří ukrajinský odboj za II. světové války, banderovství (typický sporný pojem), ukrajinská kolaborace - bude ještě historiky vysvětlováno a upřesňováno - nejde jen o fenomén ukrajinského fašismu - jde o problém barbarství za II. světové války, potíž je v tom, že se ho dopouští všichni zúčastnění.

Poměrně jasně je zmapováno dělení Ukrajiny za války - vzniká komisariát a opět se dělí na východ a západ, navíc část je věnována Rumunsku. Dále zase můžeme odhadovat a čekat se na zpracování: asi 100 000 lidí opouští zemi pro roce 1944 - odcházeli s Němci, sice je nemilovali, ale stále pro ně byli lepší než život v SSSR.

Nadále existují dvě Ukrajiny - Sovětská a exilová - do 1992 v USA, kde bylo exilové zahraniční centrum.

Vzhledem k současnému dění jsou bodem k diskuzi Budapešťské smlouvy (též Budapešťské memorandum) - ukrajinská strana chápala memorandum jako pevné - ukrajinská strana ho nezpochybňovala, což se nyní děje (problém tkví ve skutečnosti, že jednotlivé parlamenty memorandum neratifikovaly, viz např. <http://fojtik.blog.idnes.cz/c/412829/Budapestska-smlouva-platna-neni-vazeni-novinari.html> - pozn. PM).

Povídání s Prof. PhDr. Robertem Kvačkem, CSc. o českém a československém dvacátém století proběhlo spíše jako povídání o Kvačkově dvacátém století, což se ale se od zadání výrazně nelíšilo.

Pan profesor nejprve ospravedlnil svůj přístup - historik má právo při výslechu - při podávání svědectví - odchýlit se od tématu; jsem z generace, která se s politiky setkala, setkávala, prožívala konfliktní situace - ptávali jsme se a chtěli odpovědi. Je to plodnější - to člověka šlechtí, že ho zaujalo to, co bylo předmětem sporu - bylo zajímavější rozohňeného politika, nebo odborníka přerušit. To je zvyk stáří, že se stáří rozohní a rozklene - vzpomene si na souvislosti.

S tímto jevem připomněl hru Z. Svěráka a L. Smoljaka, kde ve sledu souvislostí autoři plynule odchází od tématu. Jednou se prý přímo L. Smojak ptal, zda to je možné a prof. Kvaček mu odpověděl: Je to možné - přijďte na některou mou přednášku, jestli zjistíte o čem byla - člověk je rád, že si na něco vzpomene, pak je těžké se vrátit. Má to tu výhodu, že se studenti probudí, když tápete.

Na úvodní otázku, koho by se rád on sám na něco zeptal, koho by si pozval k rozhovoru pan profesor odpověděl: nějakého člověka, který má v sobě moudrost, nejlépe obyčejného člověka, korektura vysoké politiky přes život obyčejných lidí je plodná.

Protože má pan profesor rád sport, samozřejmě by si rád promluvil s některým ze sportovců, nejraději s Emilem Zátopkem - pro jeho nadšení z běhu. Rád by si popovídal s ministrem Emanuelem Bosákem, nebo s Oldřichem Nejedlým - hrál levá spojka Sparty (pan profesor fandí Spartě - pozn. PM) a reprezentace, měl velký podíl na vítězství 3:1 nad Němci (pan profesor měl asi na mysli semifinálový zápas na MS 1934, kdy jsme 3 góly O. Nejedlého smetli Němce a postoupili do finále proti Itálii - pozn. PM), nebo s Antonínem Pučem. Uměli jsme tenkrát dokonale hrát WM systém.

S další otázkou se přihlásila Eliška Kunstová - připomněla rozhovor pana profesora a Markem ebenem v pořadu Na plovárně. Ptala se: Jaká je otázka, která by vás zaskočila? Která by vás vvedla z rovnováhy?

Těch je celá řada - třeba tam v rohu jsi to nevyfluxoval, proč? Proti tomu není obrany. Co se týče Marka Ebena, dlouho jsem odmítal, je příjemné s ním posedět, má připravené otázky, ale šlo to stranou. Točil jsem rád v televizi naživo - protože se ukáže, kdo seš, řeknete blbost, ani párek koní, ano volů to nedostanete pryč.

To mě přivádí k panu profesoru Přidalovi (pořady Netopýr Z očí do očí, mj. přeložil knihu *Pan Kaplan má třídu rád*) - on říkal: víte co, přijedte do Brna večer, posedíme spolu a dohodneme se. Uvítal jsem to, přijel jsem, sešli jsme si asi 19 v hospodě, seděli jsme do noci, do jedné. Na pokoji v hotelu jsem si ještě pustil německou televizi, vysílali tenis, asi do dvou - ráno jsem přišel na natáčení a pan profesor Přidal povídá - já jsem to celé zrušil, budou otázky jiné - tam mě to trochu zaskočilo.

Během natáčení Netopýra - otázky jdou přímo na mikrofon, měl na kolenou papír, pro jistotu. Jednou tam s námi byl profesot Zbyněk Zeman z Oxfordu - Přidal se ho ptal, zda byl někdy na živém vysílání, on že ne. Tak se otočil na mne, ať já řeknu první slovo. Zdráhal jsem se. Kdyby to nešlo, kopnu Vás - vzápětí se to odehrálo. Kopnul mne.

Dotaz: Měl jste jako dítě rád dějepis?

Měl jsem k němu blízko, ale nepočítal jsem s tím. Jičínsko je úrodný kraj na historii a historiky - ve škole jsme měli vlastivědu - pan učitel mne posílal pro husu - za války měl z vesničky sjednanou husu, nebo králíka, jeho paní mě hladila, ještě že tě máme - poznával jsem syrovou historii. Na gymnáziu nás učila profesorka dějepisu Mášeňka. Uměla přednášet dějepis, nevnucovala ho, ale předávala. Zdeněk Seidl šel se mnou na fakultu, abych se rozhlédl - jel jsem do Prahy na fotbal Sparta - Slavia v sextě, šel jsem s ním na právnickou fakultu, stál jsem tam, díval jsem se na budovu a lek jsem se - je to studená budova. Říkal mi, ukážu ti, kde je filozofická.

Měl jsem dobré známky - dostal jsem se na fakultu, tenkrát se často propadalo - maturovalo se ze 7 předmětů - vstoupil jsem do budovy: prošel jsem katedry historie a češtiny plus cizích jazyků, fakulta nabízela propletenec oborů, u pohovoru rozhodl profesor Husa - odbornou historii bude studovat deset lidí, tak jsem řekl, že jo.

První půlrok mě studia nebavila - doc. Graus - ostrý pán, zacházel s námi ostře; když jsme dostali práci z francouzsky psaného textu, soused v lavici říkal - já neumím francouzsky - práci odevzdáte za měsíc, za pět neděl, řekl pan profesor Husa - naučte se, nebo tu nemáte co dělat, to je univerzita - odpovídáte za to! Já jsem dostal latinský text, měl jsem štěstí.

Padesát let jsem přednášel ten úvod, dodnes v Liberci, koukaj na mě, jen si mluv, nás to nezajímá. Ale ještě k panu profesorovi - byl přísný a naučil - stal se vedoucím katedry - pak emigroval, když jsem byl v Basileji - chtěl jsem vidět jeho pracovnu. Dělal krátké porady, pak rychle k Zelené žábě.

Pan profesor Kvaček ke psaní diplomových prací - při psaní diplomky, když se končí, musí být ten, kdo ji píše, lepší než vedoucí - jinak špatně pracovali.

Dále přešel na vzpomínání o profesoru Josefu Pekařovi - ve 2. patře na fakultě se proti schodům nachází místnost, vidíte na Hrad, když se Pekařovi nechtělo přednášet, protože byl indisponován, přišel k oknu - jsem nostalgický a sentimentální (sám sebe přerušil pan profesor Kvaček - pozn. PM) - zastavím se a koukám, on - jako Hrad - je jiný za zimního rána, za mlhy - jednou přišli Švédové, že fakultu koupí a udělají tu hotel: Vy tu máte školu, kolik vyděláte? ptali se. Vyhodili jsme je - říkali, že máte v Jinonicích náhradní budovu - ale my jsme odpověděli, že potřebujeme kontakt s knihovnou a s městem - tedy Pekař stál u okna a říká nám: Podívejte se se mnou, co vidíte - Hrad, celé české dějiny promlouvají, tak poslouchejte a učte se! A odešel.

Docenti Kazbunda a Roubík - řešili odluku od Rakouska, archiváři - našel jsem materiály Valdštejské, přivezl jsem je do Prahy, nesl jsem je Pekařovi, těšil se, jak bude pochválen. Pekař materiály vzal, prolístoval, chvíli to trvalo, pak je složil a říká: Je to přesně tak, jak jsem si myslel.

Moje pracovna u Šimáka: Jednou jsem sem přišel, plachta na zemi a Roubík něco kreslil - co to děláte? Kreslím pro pana Pekaře katastrální mapy. Kde je? ptal jsem se. Kde by byl, v hospodě - Pekař byl starý mládenec, stravoval se - podepsalo se na jeho zdraví. Neženil se, bál se, že se v rodině objeví tuberkulóza, Gollovou, která o něho měla zájem, si nevzal.

Kolegyně Eliška Kunstová se zeptala pana profesora, zda již napsal, nebo

tvoří své curriculum vitae. Mělo by snad být i něco namluveno...

Jestli je něco napsané? Položil si pan profesor mluvnickou otázku, na kterou si hned odpověděl: Co je napsané, existuje. Ale mně se nechce psát paměti. Důvodem je přirozená lenost, což je vlastností mužů. Co je namluvené, není, to jsem rád. Navíc to je uchované v archivu Akademie.

Další otázka směřovala k paní profesorce Věře Olivové, čerstvé nositelce prezidentova vyznamenání za zásluhy o stát.

S paní profesorkou cestoval náš host často Evropou. Vzpomněl si například na Leningrad,

měli zde společný pokoj, na klíčky od pokojů se stála fronta, ale on prohlásil tradiční foelmulku *innostranec* a klíče hned dostal. Dostali se do míst, kde byla německá armáda, pokládali ho za Litevce; on se ozval, že není její manžel...

Připomněl přítomným těžkou dobu, vzpomínal: psali jsme 4. díl dějin Československa, ale zakázali ho - tenkrát jsme byli mladší, byl jsem drzejší - hádali jsme s Věrou; klečeli jsme na zemi, ona to vrátila.

Vzápětí jsem napsal stat' o ní - v Historii a vojenství, že ona má někdy více fantazie než vědomostí - vědec musí mít fantazii, když se mnou byl rozhovor v rozhlase, tak jsem to řekl - redaktorka se tenkrát lekla; vědec má mít dvě vlastnosti - fantazii a nezapomeňme, že v každé vědě je poezie. Skrze fantazii se Věra dopracovával k úsudkům. Když si to přečetla, nebyla nadšená, ale po čase to uznala. Navrhovali jsme řád čtyřikrát - už Klausovi za Masarykovu společnost.

Svůj dotaz vznesl i kolega Vladimír Kojan, zeptal se, zda neklesá úroveň vzdělání?

Pan profesor se pousmál, to se děje stále. Stačí se začíst do Šaldy, Šalda píše, jak se zamiloval do studentky, to známe (opět se pousmál), to děláme všichni - Šalda píše, že se těší do penze, že studenti nic neumí. Vývoj jde jinak: zrychlilo se to do oblastí, kde by to nemělo být. Znovu a znovu musíte začínat z obecného základu. My se takto s kamarády scházíváme, říkáme si čtvtečníci, A o čem se bavíme? Moje žena si myslí, že o ženách, ne, my se o ženských nebavíme - já tam mám přednáškovou povinnost - kolem sedí inženýři - oni chtějí historii, mají své otázky, témata, jsme na konci života - ptají se, proč co prožili, co za tím bylo, co to způsobilo, že se životopis klikatil. Oni čtou Vondrušku, já ho učil - tito lidé se vracejí - dříve se nezajímali o historii, ale teď horují pro historická témata, bilancují. Zuří, že já si vzpomenu a oni ne.

I když jsme měli pocit, že mezi *svými učiteli* dějepisu pan profesor omládl, čas se nezastavil, ve své pravidelnosti plynul dál a nastala chvíle pro poslední otázku. Byla k ní vyzvána po panu profesoru v sále nejzkušenější přítomná osoba (vlastně už osobnost), zakladatelka ASUD Helena Mandelová: Zeptala se, jestli by mohl srovnat - Vaši generace v historickém klubu a generaci novou, jak se snaží, aby vědomosti z historie vstoupily?

Pan profesor se na chvíli zamyslel, než pokračoval: V každé generaci se nejdou tací lidé, ale není jich málo Víte, je těžké učit, jen zkrotit tu mládež - já je neznám, občas s nimi jezdím vlakem, jezdím s děvčaty - jejich mluva, starosti, to je utrpení. Je to pozoruhodné proti tomu, co použil pan prezident (měk na mysli současného prezidenta Zemana viz např.

http://www.lidovky.cz/vytrznice-pussy-riot-zeman-mluvi-stejne-jako-kdysi-komuniste-pb5-/zpravy-domov.aspx?c=A141103_153257_In_domov_ogo - pozn. PM), mají hrubší slovník a pro ně to je naprosto běžné! Oslovují se jinak - nevadí jim, že tam sedím já, generačně by se měly stydět, avšak se nastydí.

Na gymnáziích se dříve učilo jinak - neexistovalo, že by tam byl během hodin hluk, že by žáci chodili do hodin pozdě, že by si odskočili...

Můžeme se ptát, do čeho se řítí svět - to je dramatická situace - západní autoři srovnávají situaci dnešní doby se situací před první světovou válkou - připomínají, co se dělo, když se bombardovala Jugoslávie, nebo irácká záležitost založená na totální lži.

V knize *Náměsíčníci* od cambridgeského profesora Christophera Clarka (Praha 2014) autor píše, že tehdy nevěděli, co činí, když se rozhodli pro válku, mysleli si, že bude krátká a dovolávali se pána boha, všichni. Britský vojenský historik Max Hastings v knize *Katastrofa 1914* (Praha 2014) - autor píše: Oni věděli, co činí! Oni zavedli situaci do slepé uličky. Podobnost: to je teď Ukrajina - je zapomenuté to, co se stalo na Majdanu, pustili to ze řetězu - o Ukrajině se musí dohodnout Rusko a Německo. Současná Ukrajina hledá identitu; my to máme za sebou! Česká republika také na to stonala, ptali jsme se: Jsme pohrobci? Následovníci? Jaká je naš identita? Dnes máme jiné starosti a radosti. Ukrajince musí sjednotit někdo, kdo je osobností - je to těžký úkol, před námi je zima. Ukrajina nemůže dostat pomoc z Evropy. Putin je cynik, který dovede hrát, to není Jelcin, obklopuje se neoliberály, využívá toho, že se orientuje ve špatných poměrech - své politice dal velmocenský háv - bude to tvrdý oříšek. Kdo na Putina bude stačit? Například Obama má problémy s děním uvnitř státu.

21. století - až tady budou sedět historiové, bude pro ně zajímavé, když uvidí, co obecné ve 21. století rozhoduje o životě všech, o jejich životě. Měli bychom si být vědomi, jakou dědíme minulost - že ji dědíme celou! Kdežto z historie si vybíráme. Vezměme si například mrtvé z válek - dožili by se dalších let - ale umřeli na obecnou situaci.

Po přestávce vystoupila Mgr. Zuzana Švastová z Národního pedagogického muzea a knihovny Jana Amose Komenského v Praze - <http://npmk.cz/>, aby členům připomněla současné aktivity instituce. V roce výročí začátku války i projekt památníku - výzvu žákům a studentům, aby v republice zmapovali pomníky První světové války.

V rámci metodických a didaktických inspirací dostal slovo kolega Mgr. Vladimír Kojan, nositel medaile MŠMT z *Gymnázia J. V. Jirsíka - České Budějovice*. Autor a realizátor **formy výuky apodemií**. Zároveň představil **projekt Soužití Čechů a Němců ve 40. letech 20. stol.**

Hned na začátku pan kolega vysvětlil, že apodemie je vlastně exkurze, ale zní to líp. Pomocí své prezentace přítomné seznámil s aktivitami, které se svými žáky podniká. Dal všem jakousi kuchařku, recept, kudy a jak vycestovat. Připomněl výhody trhu - dlouhou dobu rezervované levné letenky, jak využívat peníze z Evropské unie - Comenius, studenti pak mají vše zdarma, nebo že studenti spí v rodinách.

Co se týče projektu Soužití Čechů a Němců - chtěl to otočit - oslovil organizace, např. Tandem - <http://www.tandem.adam.cz/>; v Německu se z 90 oslovených škol chtěly zapojit jen 3. Dále připomněl soutěž Euroscola - <http://www.euroscola.cz/>. Málokdo víme, že každý europoslanec má penízky, aby vzal 100 studentů do europarlamentu.

Martina Kalčíková, která příspěvek kolegyně Kojana doporučila, se za přítomné zeptala: Jak je to možné, uspořádat tolik akcí?

Pan kolega se pousmál, musíte přesvědčit ředitelství, že jste nepostradatelní. Ředitelství musí být nakloněno. Staňte se členy a využijte Asociaci středoškolských klubů - <http://askcr.cz/>. Musíte se - tedy školu mediálně zviditelňovat. Sledujte grantový kalendář.

A hlavně se nesmíte bát a začít!

Účastníci semináře obdrželi drobné dárky ze Židovského muzea (např. nástěnný obraz *Norimberské procesy*) a dvoulist věnovaný problematice Bílé hory od Jana Kvirence.

Závěrečnou částí semináře se stal workshop na téma Bílá hora. Účastníci, kteří vydrželi zhruba do půl čtvrté odpoledne, společně prošli pracovní listy, jejichž smysl sami dešifrovali.

Došlo k zásadnímu kroku, přítomní učitelé dějepisu se rozdělili do třech skupin, podle toho, jak vnímají a vyučují bitvu na Bílé hoře.

Tradiční jiráskovsko-cimrmanovské pojetí bitvy jako národní prohry (a tragédie) bylo moderním pohledem učitele počátku 21. století rozmetáno. Z přítomných mu zůstal věren jen jeden účastník. Tři se naopak postavili k názoru, že bitva byla vítězstvím a pomyslný souboj získal nového vítěze, neboť devět vyučujících se shodlo, že samotná bitva skončila remízou.

Ovšem víme velmi dobře, že ona *pravda* není v dějepise stoprocentní a záleží vždy na úhlu pohledu (v tomto případě jak účastníka, tak pozorovatele bitvy). A tím se liší dějepis od fyziky, protože *pravdu* mohou mít všichni účastníci sezení, zatímco ve fyzice bude průměrný výkon vždy podílem celkové práce a doby, za kterou byla ona práce vykonána. Jak trefně na úvod diskuze připomněl kolega Staněk: Kdo jsme to *my*.

Na tématu, které je kontroverzní již samotnou podstatou - například zcela jistě na obou stranách bojovali Češi a Němci (ale už se zamotáváme, neboť nemůžeme současným pojmenováním západních sousedů hodnotit příslušníky Říše oné doby), je pak nesmírně důležité, pod jakým úhlem pohledu zhruba čtyři sta let starou událost hodnotíme.

Aneb jak pravil jeden z kolegů, já si myslím, že to byla výhra, neboť Habsburkové byli ve své podstatě ochránci „kultury“ a památek, zatímco falckého strana je likvidovala. Co by se stalo, kdyby se bitva odehrála třeba o dva dny dříve? Jak by dnes vypadala výzdoba katedrál na Hradě?

A okamžitě následovaly otázky, např. jak v dané době lidé hodnotili kulturní dědictví? Uvědomovali si, co ničí?

To je právě to dobré, poznamenala kolegyně Kalčíková, tím nutíme žáky, aby se zamysleli. Pokud přijmou nějaký závěr - nějaký názor, aby dokázali věcně

argumentovat, aby použili fakta, která zhodnotí.

V našich dějinách máme takových témat více. Lipany. Nebo třeba Mariánský sloup, ke kterému se také nakrátko stočila diskuze.

Pracovní list je uveden v části IL *pomůcky*.

Po skončení semináře vyrazilo pět účastníků, členů ASUD, na pietní akci - položení květiny s nápisem *Naším hrdinům* k památníku bitvy na Bílé hoře. cesta byla dlouhá, ztížila ji i mimořádná uzávěra linky A pražského metra, nicméně i tak se odhodlaní členové dostavili na návrší za konečnou tramvaje 22 Bílá Hora (název podle obce - tato informace byla ověřena přímo na Dopravním podniku).

Pan předseda ve svitu baterky zarecitoval úryvek z básně Adolfa Heyduka *Pozdní smír* (sbírka *V zášeru minulosti*):

Umíráme...

Za věc hrůznou, sám jak satan chtěl,
oba synové té krásné země,
již nám Pán Bůh určil za úděl.
Druha druh jsme stříleli a kláli,
císaři jsem sloužil já, ty králi.
Na vlast já, i ty však zapomněli.

PODZIMNÍ HISTORICKÁ EXKURZE DO POSÁZAVÍ 19. října 2014

Pohled' - Michalův statek, Světlá nad Sázavou, Vilémovice, Hněvkovice, Zruč nad Sázavou

Tato exkurze byla v mnohých ohledech výjimečná - nekonala se v obvyklou sobotu, ale v neděli, autobus neodjížděl z obvyklého místa u Masarykova nádraží, ale z místa vzdáleného několik desítek metrů směrem k Florenci, i počasí bylo po ránu neobvykle mlhavé. Naštěstí všichni zájemci o nedělní dobrodružství autobus našli, bylo jich celkem 32. Naši jistotou i tentokrát byly organizátorky Lenka Dvořáková a Lída Bursíková.

Vzácnou a milou spolucestující nám byla paní PhDr. Eliška Kunstová, spoluzakladatelka ASUD, která nám přinesla ukázat kroniku k 25. výročí založení této organizace, vytvořenou dlouholetou předsedkyní paní PaDr. Helenou Mandelovou.

První naše zastávka se uskutečnila u Michalova statku ve víscé Pohled'. Nezačínalo to špatně, protože ze stavení naproti statku se vyklubala útulná hospůdka a krámek, kde domáci medovinou na zahřátí a rozjasnění chmurného rána mnozí nepohrdli. Vypadalo to, jako by se zde zastavil čas - zachovalé vybavení místnosti a srdečné, klidné jednání místních lidí, byly milým přivítáním pro naši, z uspěchané civilizace přišedší, výpravu. To nejzajímavější nás zde ale teprve čekalo - pan starosta a prohlídka kulturní památky (2003) Selského muzea - Michalova statku, který byl majetkem rodiny Michalů od 16. století až do roku 2000. Expozice v budovách je vytvořena naprosto přirozeně, jako by se hospodáři každou chvíli měli vrátit z práce na polích či s dobytkem. Nestačili

jsme žasnout nad originálním vybavením obytných světnic, černou kuchyň nevyjímaje, a nad zemědělskými nástroji a rozlehlostí hospodářských budov. Prohlídka by ovšem nebyla tolik působivá, kdyby nás neprováděl sám pan starosta - obdivovatel pořádků monarchie, sedlák, výrobce šindelů. Obdivovali jsme jeho znalosti z oblasti zemědělství, poslouchali barvitě vyprávění o životě na venkově v dobách dávných a nyní. Důležitou větu „Nevěřte všemu, co se píše v učebnicích dějepisu.“ si spolu se spoustou informací odnesli s sebou snad všichni.:-)

Poklidnou vesničku jsme vystřídali po pár kilometrech městečkem Světlá nad Sázavou, ve kterém jsme navštívili Muzeum Světelska, umístěné v budově novorenesančního zámku. V 17. století to byl původně lovecký zámeček, který prošel přestavbami, až získal v letech 1868 - 1873 svůj nynější vzhled. Majitelů měl početně, nejvýznamnější asi byli Šternberkové, Trčkové z Lípy, Krakovští z Kolovrat. Dnes se o zámek stará rodina Degerme, která ho odkoupila od města a hodlá ho zpřístupnit veřejnosti, udělat zde penzion s restaurací. O tom, že to myslí noví majitelé se zámkem vážně, svědčí opravené sály, úvodní místnost věnovaná osobnostem spojeným se Světelskem - např. malíři J. Panuškovi, sochaři B. Vlčkovi, spisovateli Z. M. Kudějovi; expozice historie zpracování zdejšího kamene, sklářství s nádhernými exponáty zapůjčenými z pražského Umělecko-průmyslového muzea. Někteří se po prohlídce zámku odebrali do zámecké restaurace, jiní do hospůdky u mostu. Zatímco zámečtí byli pomalou obsluhou a neobdrženou potravou rozladěni, nasycená skupinka od mostu se usmívala jak sluníčko, které už bylo na obloze.

Dále nás už očekával zámecký pán z Vilémovic, Ing. B. Klabík, který nás svým sídlem osobně provedl. Zde jsme viděli na vlastní oči, jaká je dřina opravovat zanedbanou barokní stavbu, dát jí kvalitní podobu. Pan Klabík se snaží vlastníma rukama a penězi místu znovu vdechnout život - opravuje místnost po místnosti, pořádá zde koncerty, setkávání přátel. Popřáli jsme mu v jeho nelehké práci štěstí a odebrali se do zahrady prohlédnout si zasloužilého pamětníka dob dávno minulých - přísně chráněný tis, údajně 1500 - 2000 let starý (střízlivější odhad je 800 let). I tomuto památnému stromu jsme popřáli štěstí a dlouhá léta.

Naše cíle byly dosud, jak je vidět, velmi rozmanité - viděli jsme statek, muzea, zámky... ale žádný kostel. Tento nedostatek jsme napravili ve Hněvkovicích v kostele sv. Bartoloměje - a stálo to za to! Za omšelými dveřmi běžného vesnického kostelíka nás očekávalo velké překvapení. Nemohli jsme se vynadívat na zachovalé gotické nástěnné malby s biblickými výjevy ze 14. století, něco takového se vidí opravdu výjimečně. Bohužel část maleb ještě čeká na svého objevitele, protože kvůli nedostatku peněz nemohly být odkryty všechny skvosty. Pan kostelník odpovídal na naše dotazy velmi ochotně, spolu se svou paní, která vytváří pro kostel výzdobu z živých květin, jsou dobrými strážci malovaného pokladu.

Do třetice všeho dobrého, tak by se dala nazvat návštěva našeho 3. zámku ve Zruči nad Sázavou - mohli jsme se zde kochat zajímavou pseudogotickou přestavbou zámku podle plánu architekta Jana Vejrycha, výhledem na bývalý závod a sídliště obuvnické firmy Baťa, nadýchat se vzduchu

v zámeckém parku s altány a sochami.

Myslím, že se podzimní exkurze vydařila, Lída Bursíková s Lenkou Dvořákovou vytvořily zajímavý, splnitelný program, ke kterému, jako už poněkolkáté, neopomněly objednat dobré průvodce a krásné počasí.

Lada Boháčová, Gymnázium Nad Alejí

VEČER DEMOKRACIE - 15. září, Prezidentský salónek na hlavním nádraží

Všechny přítomné přivítal ředitel Centra občanského vzdělávání Ondřej Horák. Zamyslel se nad otázkou, proč právě zde - v prostorách Prezidentského salóneku na pražském hlavním nádraží - jednak symbolikou, osobou našeho prvního prezidenta Masaryka. Pak se v jedné z místnosti prostor nachází malá soška Svobody, před dveřmi mineme sochu Nicholase Wintona. Také zde staví vlaky, vlak je symbolem svobody.

Po přivítání předal slovo bývalému ministru školství, velkému demokratu **Ondřeji Liškovi**. Ondřej Liška si svou řeč přinesl napsanou na papíře a poněvadž hovořil výrazně déle a obsáhleji, tu a tam se do svých poznámek podíval.

Nejprve si položil několik otázek, které bychom mohli slyšet někde na ulici, nebo třeba v hospodě u piva, jako třeba jestli demokracie může oslovit dnešního člověka, nebo co pro ni obyčejný člověk může udělat?

Hned si odpověděl - využil svého postřehu - všiml si křídou psaného vzkazu na filozofické fakultě *Můžeme pochybovat o svých partnerech, ale ne o lásce samotné*, což parafrázoval *Můžeme pochybovat o našich politicích, avšak ne o demokracii samotné!* A to je právě ono, ve skutečnosti pochybujeme o politice - protože máme pocit zklamání a selhání, protože máme pocit, že žijeme v demokracii nenaplněné; protože máme pocit, že máme práva, ale práva se nedovoláme; protože nás pohlcuje lhůstevnost - a snad právě proto jsme někteří nad demokracií zlomili hůl a řada jedinců raději inklinuje k diktatuře.

Co je to vlastně demokracie? Z pohledu historického vývoje jistá anomálie, je to příliš široký pojem, který má pro mnoho jedinců různý význam. A na to bychom se měli zaměřit, jinak demokracii chápe generace, která zažila komunistickou diktaturu, jinak se na ni pochopitelně dívá generace narozená po roce 1989. Co jim máme říci? Co je máme učit? Jak má ono *občanské vzdělávání* vypadat?

To je velký oříšek nejen pro *občankáře*, musíme začít u toho, aby si mladá generace uvědomila sama sebe. Měli bychom je naučit přístupu, jak demokracii použít, jak zůstat (stát se) člověkem, který žije v pravdě. Chybí nám i instituce, která by se touto problematikou zabývala - Centrum občanského vzdělávání ji jen nahrazuje....

15. září byl v roce 2007 v Evropské unii vyhlášen Den demokracie, letos byl doplněn mottem *Zapojme mladé lidi do demokracie* - což nás vybízí k širší diskuzi na téma vztahů, právě například mladých lidí a starší generace, rodičů a dětí. Cestu by jim měli pomoci učitelé.

Dle pana Lišky byli učitelé hybateli národního obrození. Po 150 letech začíná obrození nové; měli by ho rozhybat opět učitelé - proto pan Liška uzavřel

své myšlenky k přítomným pedagogům výzvou směřující k lepší výchově mladých demokratů: *Pojďme se změnit!*

Celý program jednak připomněl dnešní *svátek demokracie*, jednak činnost COV - <http://www.obcanskevzdelavani.cz/>.

Zároveň se jednalo o další z akcí, na které se prezentovala nově vzniklá asociace *občankářů* - viz <http://www.obcankari.cz/>.

EXKURZE „BROUMOVSKO A STOPY 20. STOLETÍ V JEHO KRAJINĚ“ 19. září 2014, z projektu Národního muzea „Dotkni se 20. století!“

Exkurze byla věnována osobnímu poznání *genia loci* pohraničí. Etnické problémy, válka, odsun německého obyvatelstva, dosídlování a kolektivizace jsou problémy, které jsou na těchto místech i dnes stále čitelné.

Dobrá duše všech seminářů a exkurzí, slečna Kristýna, připravila pro každého cestujícího, nechávajíc se inspirovat *Matrixem*, modrý a červený bonbon (pilulky), pro odjezd z reality a druhou pro návrat. S tím, že se třeba někomu nebude chtít druhou použít.

Před Otovicemi se přejedou koleje, podle rozpadajícího se kovového mostku a plevelu v kolejích je jasné, že tudy jistě mnoho let vlaky nejzdí, přesto řidič poslušně na stopce zastaví, i když pán z Libné říkal: To je zbytečný.

Začínáme v kostele svaté Barbory, postaveném v letech 1725 - 27 Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem. Kostel stál původně osamoceně, nyní stojí uprostřed obce, dokonce se stal téměř součástí sportovního areálu - fotbalového hřiště obce. Na rozdíl od jiných památek v kraji probíhá v kostele oprava, aby tato barokní památka zůstala zachována. Kostel má loď oválného půdorysu, do prostoru vybíhá sedm kaplí.

U kostela již čekala čiperná paní - pamětnice a původem Němka Mariana Tomašovská. O životě paní Marianny se můžete dočíst na: <http://www.pametnaroda.cz/story/tomasovska-marianna-1947-855>

Za kostelem vyrazila naše skupina téměř severním směrem podél zaniklých železničních kolejí na Šonov. Kraj mezi Javořimi horami a Broumovskými stěnami byl nabit napětím, každá z dob se v něm podepsala, zatímco všechny předchozí se nějakým způsobem snažily propojit svět lidí a zdejší přírody, bylo patrné, jak zástupci doby minulé vyhlásili kraji boj.

Paní Marianna kráčela svižně a necelé čtyři kilometry jsme ušli za hodinku, aniž by naše průvodkyně na chvíli přestala vzpomínat, odpovídat na všetečné otázky. Řeč se samozřejmě točila kolem odsunu, proměny krajiny, o životě paní Marianny. Narodila se kousek od Zdoňova, když se její matka vracela z polí, protože nebylo kde, porodila na nasekaném kapradí.

Skupinu v jednu chvíli rozehnal traktor, který polní cestou chrčel k návrší, řidič tak nějak nechápavě hleděl ven, cože tu ti lidé dělají. Kochají se, vzpomínají. Také se diví. Třeba tomu, že místní na začátku 90. let zjistili, že jedno ze sousoší, kolem kterého tahají pluhy a valníky s hnojem, bylo prohlášeno významnou barokní památkou. A přežilo období totality. Jenže pak se místní myslivci a lovci zastřelovali. Barokní sousoší bylo po ruce, stejně jako

zed' kostela...

Došli jsme nad Šonov ke kostelu svaté Markéty. Barokní kostel stojí na místě dřívějšího dřevěného kostela, jeho stavba probíhala v letech 1727 - 1730. Kostel byl postaven pravděpodobně podle plánů Kiliána Ignáce Dietzenhofera, štítem hledí k Broumovskému klášteru. Na rozdíl od svaté Barbory ještě není zrekonstruován, stavební práce zde probíhají. Do jeho vnitřku nás opět pozvala místní kunsthistorička, která nás vyvedla nahoru na kůr. Rozvřel se pošlapaný svět *desatera*. Poničená barokní výzdoba podtrhávala příběh vzešlý ze slov paní Marianny. Obec Šonov vznikla přičiněním německých kolonistů ve 13. století. Němci společně s Čechy vtiskli kraji tvář. Jejich cesta, jejich snaha nebyla lehká, přesto země rodila a uživila mnoho generací, o čemž svědčí i veliké statky z 19. století. Než se Čech rozhodl vytrhnout plody staleté práce i s kořeny. Ty jsou přervány a jak se později shodl i Stanislav Pitaš, určité procento, které není malé, se snaží, aby i vytrženy a odpojeny zůstaly nadále.

Byl to právě on, kdo se zasadil o vybudování pietního místa, kde byli v rámci útoků na Němce v době po válce popraveni dva nevinní němečtí kněží.

Cesta Šonovem vedla kolem hřbitova, jeho rozpadající se zed' opravili Holanďané, kteří si tu kupují původní německé statky, opravují je a pobývají zde přes léto. Snaží se obec oživit, vrátit jí určitý ráz.

Kráčeli jsme obcí dolů k hospodě bývalého disidenta Stanislava Pitaše - <http://www.penzionupitasu.cz/>, nebo <http://www.sgpitas.cz/>, dále <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/211452801390017-neznami-hrdinove-pohnute-osudy/>. Bývalý disident Stanislav Pitaš se nejprve zhostil role hospodského a se ženou připravil pro pocestné chutnou místní specialitu, pavlišovský řízek, což je vepřový řízek se zelím a knedlíkem.

Když všechny nasytil a napojil, připustil, že krátce porozpráví, i když toho moc nemá. Se zatajeným dechem ho všichni poslouchali přes hodinu.

Vzpomínal, jak se snažil režimu utéci, ale státní bezpečnost si ho našla. Jak mu někteří místní pomohli a naopak někteří kamarádi ho zradili, mezi nimi našel se i udavač. Vzpomínal, jak se dům v Šonově postupně opravoval, každý přidal ruku k dílu, jak se tu konaly a stále konají koncerty. O čemž svědčí i několik kronik, které jsou volně k nahlédnutí. Pan Stanislav se snažil zakončit své povídání optimisticky, jak by se slušilo a patřilo, ale tady ve zdejší kraji moc na dobré konce nevěří - už se chtěl vystěhovat, protože nemůže téměř sám stát proti mlčící a po dobách minulých vzdychající obci, přesto se rozhodl, že vytrvá. Má to tu rád. Vytrvá!

Nasedli jsme do autobusu, a rozjeli se směrem k Broumovu. Nastal čas, abychom pozřeli druhou pilulku a vrátili se do reality - mnozí z nás hleděli z okna a přemýšleli, bylo fascinující mít tu možnost, že jsme se prošli zapomenutým krajem - bylo to jako osvobození od přítomnosti, jako pocit návratu do doby před mnoha a mnoha lety; stoupat mírně svahelem po cestě, vnímat a cítit zorané pole, klid, otočit se, hledět na hradbu Broumovských stěn; být najednou vytržen z reality spěchu a mobilního signálu do prostoru mimo naši realitu, naslouchat tepu krajiny, dívat se do dáli ke klášteru. Nehledě na události 20. století tušit barokní dech země.

TAJEMSTVÍ SIDONIE NÁDHERNÉ

Závěrečný seminář projektu „Dotkni se 20. století!“ Národního muzea
Zámek Vrchotovy Janovice, pátek 3. října 2014

I když všechny semináře z projektu *Dotkni se 20. století!* nasadily laťku kvality mimořádně vysoko, závěrečná exkurze na Broumovsko a seminář ve Vrchotových Janovicích se staly něčím jako šlehačkou na dortu. Věřím, že se mnou budou všichni, kdo se některého ze seminářů účastnili, souhlasit. Projekt se Národním muzeu vydařil, byli jsme rádi, že jsme jako partneři mohli spolupracovat a všem zaměstnancům muzea, do projektu vstoupivších, děkujeme!

Poslední, tentokrát již opravdu úplně poslední seminář z cyklu *Dotkni se 20. století!* se konal v jednom z muzejních prostorů Národního muzea, na zámku Vrchotovy Janovice.

Úvodní slovo si vzal tradičně hlavní manažer projektu **PhDr. Pavel Douša, Ph.D.**, který všechny v útulných prostorách zasedací místnosti zámku přivítal všechny přítomné a potvrdil, projekt sice končí, ale nekončí hlavní myšlenka a že věří, že se jako tvůrci i uživatelé výstupů z projektu, tedy především učitelé z praxe budeme setkávat setkávat.

Janovická kastelánka **Mgr. Ludmila Fiedlerová** a muzejní pedagog **Mgr. Hanuš Jordan** (oba z Národního muzea) představili *Řetězové provázení na zámku*. Paní Fiedlerová nejprve pohovořila o genezi nápadu - viděla během expozicí znuděné studenty středních škol - a tu dostala nápad: Vyměnit si role! Neboli změnit způsob oslovení teenagerů, muselo dojít k propojení muzea s několika školami - došlo k výměna rolí, skupina žáků se po krátké přípravě stává řadou průvodců, text prohlídky je rozdělen podle počtu žáků - vznikne několik zastavení, na kterých si studenti v rolích dobových osobností (v dobovém obleku, případně s dobovými předměty) předávají návštěvníky a vedou je zámkem. Neboli vzniká řetěz průvodců. Projekt trvá 7 dní.

Pan Jordán slova své kolegyně doplnil: Šlo o to, jak zaujmout ty, kteří nejezdí na sportovní dopoledne, které nikam ne vezmou rodiče - jako příklad uvedl příběh jedné dívky, která si našla „svou postavu“ bílé paní. Mladí přednášející si hledají své místo, tento projekt se neustále mění, teenageri překypují energií, mění se pojetí, z monologu se stává dialog. Děti ztrácí bariéry, učí se mluvit; učí se reagovat na nenadálé situace - mezi návštěvníky se setkávají nejen s blízkými, ale dochází i k nečekaným setkáním - třeba s mentálně retardovanými. Samozřejmě se vzhledem k věku návštěvníků text se upravuje, např. je jiný, když přijdou děti ze školky.

Důležité je teenagery zaměstnat (nezaměstnaný teenager je nebezpečný) - čtou si, vyprávějí, hrají hry; zároveň musí být ve střehu.

Paní kastelánka hrdě pokračovala: Naplnila se i naše druhá idea, stoupá počet návštěvníků. Spolupracovat se školami jsme zkusili ještě před tímto projektem. Od roku 1994 začali studenti pracovat v zahradě. Pracovali na zámku, ten se stával jejich. Oni sami přinášeli nápady, např. rozšíření prohlídek o kostýmy - byl to zážitek pro všechny.

Postupně se objevovala Sidonie - začali studovat její život, začaly se konat koncerty (poslouchání hudby v zahradě, nebo na nádvoří, když hudebník hraje z otevřeného okna); přibýlo psaní deníku podle vzoru Sidonie, žáci dále krelí, čtou si - například mapují život na statku - Nádherní měli statky, polnosti; setkávají se s domácími zvířaty.

Poslední večer je vyvrcholením projektu - vrchol zážitků, proběhne večerní prohlídka zámku.

Řetězové provádění není jen opakování textu v oblečení a v prostředí, ale jde o prožitek - co v dětech zůstane - například jak potvrdily mnohé dívky, korzet není nutné jen vidět, ale zážitkem je pohybovat se v něm. Nebo když si chlapci obléknou čamaru (pánský slavnostní kabát, má vysoký límec a zapíná se řadou šňůr a knoflíků - používá se u nás od roku 1848, pochází z polského prostředí - více v Ottově slovníku naučném, pozn. PM). Něco jiného je mluvit o těžkém osudu Sidonie, něco jiného je v bahnitěm dně vodního příkopu hledat části (možná jejího) rozbitého hrníčku.

Žáci se vrací, kritizují své nástupce, prochází různé posty. Jedná se o projekt náročný, spolupráce je možná jen s omezeným počtem žáků, respektive škol. Kontakt na paní Fiedlerovou: vrchotovy.janovice@nm.cz - viz <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Pripravujeme/Na-zamku-budou-navstevniky-provadet-zaci-zakladnich-skol.html>.

Následoval blok *Dotkni se 20. století! v praxi*. Slovo dostali někteří z pedagogů, kteří se na projektu podíleli.

O *Historii ve filmu* promluvila **Mgr. Dagmar Dvořáková** (Gymnázium Jana Palacha, Mělník). Vybrala si projekci filmu *Hořící keř*, mimo jiné proto, že na mělnickém gymnáziu Jan Palach studoval. Film měl tedy pro žáky jakousi přidanou hodnotu, možná i proto zasvěceněji diskutovali s tvůrci, herci a odborníky. Dále připomněla projekci filmu *Ve stínu* - se žáky využila spojení s expozicí na Vítkově - diskuze probíhala hned cestou. Ostatním pedagogům doporučila i film *Konfident*. Kolegyně dvořáková se svými žáky pilotovala pracovní listy k projektu - ukázaly se jako velmi dobré - žáky zaujaly například jednoduché doplňovačky. Projekty z cyklu doporučuje, dojde během nich k propojení kina a muzea, neboli k přímému propojení filmu a expozice - jako i u dalších příspěvků, viz stránky projektu <http://www.dvacatestoleti.eu>.

O *kufříčích* promluvil **Mgr. Pavel Martinovský** (ASUD, ZŠ Vratislavova, Praha). Se svými žáky měl možnost pracovat s některými z předmětů, které se v kufříčích nachází. Osvědčila se mu práce s leporelem z 50. let. Pomůcku si jednak naskenoval (aby ji mohl promítat na stěnu), jednak knížku „pustil“ mezi žáky - viz kapitola *IL Nápady z hodin*. Dále ukázal, jak lze pracovat s českou a československou vlajkou a zároveň s replikami map z doby vzniku Československé republiky.

O *osudech a kariérách* pohovořily **Mgr. Martina Krešne** a **Mgr. Marcela Hofnerová** (SPŠ a SOŠGS Most, p. o.). Než žáci vstoupili do hry, věnovali se přípravě ve třídě, teprve potom vstoupili do příběhu. Když jím projeli poprvé, dlouze diskutovali. Potom si vyzkoušeli, co by se stalo, kdyby se někdy rozhodli jinak - tedy vstoupili do hry znovu. pro obě kolegyně bylo pozitivní, že hra má úspěch i studentů na učilišti! Najednou si žáci uvědomí, že by podobný příběh

mohli prožít prarodiče - chodí za nimi a ptají se, to je skvělá přidaná hodnota projektu. Co mrzí, to je to, že jsou příběhy krátké. Ale dají se domýšlet, vytvářet další klíčová místa s rozhodnutím. Občas něčemu nerozumí - buď to vyhledají, nebo si o tom popovídáme - objevili nové pojmy a situace.

Co se týče *komiksu* - žáci přijali ozitivně, že mají před sebou málo textu, hodně obrázků a fotografií. V příbězích jsou také „líní“ studenti - to je zaujalo. A na konec opět příklad aktivity samotných studentů - v mnoha třídách nastala velká reakce na komiksy, žáci si vytváří své vlastní komiksy!

V příspěvku o *propojení Národního památníku na Vítkově a školy* zhodnotila své zkušenosti Ing. Daniela Vitásková (Hotelová škola Třebíč). Výhodou je bezpochyby skutečnost, že se dá propojit škola a instituce - o tom je ústřední myšlenka celé využití on-line expozice. Žáci nejprve připraví školní exkurzi včetně letáků a výkladu. Jsou pro ně připraveny pracovní listy - včetně doporučení pro vyučující, jak s listy pracovat. Žáci musí vyhledat cizí slova. teprve potom se stanou účastníky virtuální prohlídky, během které získají přehled o objektu. Paní kolegyně podotýká, že ze strany muzea se jedná o dobrý materiál. Avšak sama přiznává určitou složitost a náročnost pro odborné školy - školách je jen jeden rok dějepisu, žáci nemají tak velké (dobré) znalosti. Chce-li se projektu naplno věnovat, práce zabere hodně času. Na stranu druhou - výsledky, totiž dovednosti, které žáci získají, stojí za to!

Po obědě vstoupili účastníci do *expozice zámku* a prošli si jak společností 19. století, tak se mohli těšit z prostorů věnovaných Sidonii Nádherné (o zámku a osudu Sidonie nádherné můžete zhlédnout dokument ČT v on-line verzi: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1115486697-baronka-sidonie-nadherna-aneb-konec-slechty-v-cechach/> - pozn. PM)

Aby byl prožitek se Sidonií co nejniternější, bylo připraveno malé představení studentů - na zahradě rozmlouvala skrze deník mladá Sidonie se svým bratrem.

Na závěr pozvala paní Fiedlerová všechny účastníky do *zahrady*, kterou s nimi, zastavující se všichni u jednotlivých stromů a zákoutí, prošla povyprávěla o osudech jak rodiny, tak zahrady.

Škoda, že čas byl neúprosný a autobus na Prahu musel vyrazit, aby mnozí stihli přípoj v hlavním městě. Hodina prohlídky byla na cestu zahradou krátká. Věřím však, že se mnozí do Vrchotových Janovic vrátí. A pokud jste tam ještě nebyli vy, vydejte se také na cestu!

ARCHIVY ŠKOLÁM, ARCHIVÁŘI UČITELŮM

Konference 4. - 5. listopadu 2014 k 60. výročí vzniku jednotné archivní sítě, Národní archiv, Chodovec

Motto: Naším cílem není naučit učitele učit, ale informovat je o tom, co, kde a jak v archivech pro výuku využít.

Dvoudenní konference byla uspořádána Národním archivem pro všechny, kteří se zabývají dějinami, zejména učitele různých typů škol. Bohužel se nepodařilo získat pro tuto mimořádnou akci výraznější podporu nejvyšších

představitelů - ministra vnitra M. Chovance ani ministra školství M. Chládku, kteří by svou přítomností podtrhli důležitost a slavnostnost setkání. Další stinnou stránkou bylo, že se nedostaly informace o konání konference do všech škol a institucí, což poškodilo hlavně organizátory, kteří si dali s přípravou konference hodně práce.

Kdo přišel, ten nelitoval. Každý z návštěvníků si mohl sestavit program podle svého zájmu z bohaté nabídky přednášek.

Vybrala jsem si jako úvod Vývoj sítě českých (československých) státních archivů během uplynulých 60 let, který místo Dr. J. Úlovce přednesla Dr. Linhartová, která stručně shrnula dobrodružství vytváření sítě archivů od roku 1918 až po počátek 21. století. Historie archivnictví a jeho zákonů je skutečně napínavá, stejně jako naše dějiny ve 20. století. Na tento referát navázala konkrétními informacemi k tématu paní ředitelka Národního archivu (do r. 2004 název Státního ústřední archiv) Dr. Eva Drašarová. Zmínila se o nejcennějších pokladech archivu - např. Zlaté bule sicilské, Archivu Koruny české (ten je od roku 1988 Národní kulturní památkou), a o úkolech této instituce, která se zejména věnuje státní správě, úřadům nikoli tvorbě sbírek, jak by si laik mohl myslet. Důležitým úkolem je také moderně pečovat o archiválie z různých období, při čemž pomáhají nejnovější technologie. Kdo má zájem se blíže seznámit s konkrétními dokumenty, může pracovat s adresou: <http://badatelna.eu/>, kde najde matriky, katastrální mapy, evidence obyvatelstva a další informace.

Z obecného úvodu do archivní problematiky jsem přešla na seminář Poznáváme dějiny svého bydliště, jeho obyvatel a své rodiny, který vedli archiváři ze SOA v Litoměřicích (Dr. T. Krýda, Bc. L. Kosmálová). Na příkladu obce Bílina bylo předvedeno, co všechno lze pomocí pátrání na internetu z různých archivů získat pouze použitím správné adresy v googlu: *Archivní Vademecum*. Tvůrcem je Zemský archiv v Opavě. Pokud zkombinujete ještě např. s Lexikonem severních Čech, máte údajů více než dost.

Kdo se nespokojí s internetovým průzkumem materiálů z pohodlí domova, navštíví archivní badatelnu. Zde jsou přístupny materiály starší 30 let (nahrazena lhůta 50 let). Badatelna poskytuje možnost, studovat si materiály, které jiným způsobem nelze získat. O tom, že zde panují přísná pravidla, která musí badatel důsledně dodržovat, přednášel Dr. V. Růžek. Uváděl i příklady nesprávného zacházení se zápůjčkami, jejich poškozování či dokonce zcizení. Při hrubém porušení badatelského řádu může být člověk z badatelny vykázán. Dobrá rada tedy zní: před vkročením do badatelny je nutno seznámit se s badatelským řádem!

S velkým očekáváním jsem si dále vybrala příspěvek Archivy jako zdroj informací, který měl přednést pracovník Národního ústavu pro vzdělávání RNDr. J. Herink. Jelikož přítomen nebyl, referát přečetla Mgr. V. Sováková. Musím říci, že mě toto vystoupení velmi zklamalo - byl to přehled všeho, co by se při výuce dějepisu mělo odehrávat, co by se mělo stihnout. Není toho málo - klást důraz na historické myšlení, sociální dějiny, kulturní historii, generační zkušenost, problémy etnických a náboženských minorit, postavení žen, dětí, rodičů a migrantů-zkrátka příprava na aktuální a budoucí způsob života v multikulturní

společnosti. Historie má být oproti zastaralému pojetí pouhého výkladu předávána jako příběh. V učebnicích mají být uvedeny tzv. „velké dějiny“ a v hodinách by se místo toho měly také probírat tzv. „malé dějiny“ - příběhy osobní, rodinné...

K dosažení ideálního cíle by měly pomáhat dokumenty RVP, ŠVP, Standardy, moderní technologie, archivy. K moderním technologiím a přeceňování jejich využití v dějepisné výuce jsem se po vyslyšení příspěvku ozvala, protože si myslím, že dějepis má nejen vzdělávat ale také všestranně vychovávat, což bez dostatečného prostoru pro obyčejnou komunikaci mezi učiteli a žáky těžko půjde. Přeceňování techniky a množství cílů je vidět už dnes - děti/ studenti/ lidé mají potíže se souvislým vyjadřováním důležitých myšlenek, názorů, jsou roztěkaní, uspěchaní a nesystematičtí. Nejsem tmář, vím, že pokrok zastavit nelze, ale myslím si, že technika může být dobrým sluhou ale špatným pánem, proto je třeba k ní přistupovat uvážlivě. Paní přednášející nebyla z mého podotknutí nadšena. Stejně tak jsem zmínila, že lze vše těžko stihnout, jestliže na odborných školách a učilištích není dostatečná hodinová dotace dějepisu. Přednášející odpověděla, že se tímto problémem zabývají. Doufejme, že se vše bude realizovat rozumně, že historie bude opravdu učitelkou života. Proč se z ní nepoučit? (Poněkud jsem se rozepsala o tomto bodu konference proto, že se týká budoucnosti výuky dějepisu, tedy všech učitelů.)

V krátkosti zmíním další zajímavé prezentace: Acta Publica - <http://actapublica.eu/> - zajímavá ukázka práce s aplikací týkající se digitalizovaného fondu. Aplikace nám, nejlépe po zaregistrování, pomůže získat hodně užitečných informací z matrik, které byly zaneseny na internet díky spolupráci našich vědců s vědci z rakouského St. Pöltenu. Jsou tam nejen informace o životech lidí - narození, sňatcích, úmrtí, ale i místy vtipné záznamy farářů.

Archiv české televize nabídl praktické náměty pro využití televizních filmů na příkladu „Alfréd Radok v archivu ČT“. Zájemci si mohou nabídku pořadů, dokumentů a filmů archivu prohlédnout na adrese: <http://www.ceskatelevize.cz/>.

Závěrem 1. dne konference jsem ještě navštívila Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, kde pracovníci vysvětlovali a ukazovali všem zájemcům, co lze v archivu a na mapách nalézt, jaké informace lze využít pro výuku. Pokud by to někomu nestačilo, může se obrátit na adresu: <http://www.cuzk.cz/>, oddíl archivní mapy, kde najde více.

Druhý den jsem zahájila zajímavým seminářem Padouch nebo hrdina? Aneb možnosti a limity využití osobních fondů ve výuce dějepisu. Přednášející K. Řeháček, bývalý středoškolský učitel, a M. Járová ze SOA v Plzni vysvětlili, jak vzniká osobní fond v archivu, jak se dále zpracovává a jak ho lze dále využít k bádání. Cesta od majitele materiálů přes jejich zpracování (inventuraci, katalogizaci) k badateli je docela dlouhá a obtížná, protože vše musí probíhat podle přísných pravidel. Pod odborným vedením učitele mohou v archivu vznikat zajímavé práce, které povzbuzují zájem o danou osobu/ dané osoby, učí nevnímat jevy pouze černobíle, pomáhají chápat dějiny v souvislostech.

Podobnou tematikou se zabýval další seminář, který měl ovšem téma širší: Využitelnost archiválií 1918-1945 učiteli a studenty. Zde se posluchač mohl dovědět od pracovníků Národního archivu Dr. Hubeného a Dr. Sedlákové, jaké materiály z tohoto období jsou v Národním archivu ukryty, jakým způsobem je možné se k nim v rámci studia dostat. Byly zde na stolech rozloženy originální fotografie a dokumenty, které velmi působivě dokreslovaly zajímavý výklad - např. dopisy R. Heydricha nebo pečlivý pláněk kostela sv. Cyrila a Metoděje, který si nakreslili Němci, než na parašutisty v kryptě zaútočili. Jednotlivé archivy např. z Třeboně, Litoměřic či Zámrsku měly prostor k prezentaci v badatelně, kde se návštěvníci stejně tak mohli seznámit s genealogií a bankovním archivem.

Musím říci, že se mi konference líbila, byla totiž dobře připravená a každý učitel tam podle svého typu školy našel, co hledal. Prostředí bylo vstřícné a přátelské, škoda, že práci hostitelů nevyužilo a neocenovalo více učitelů, přišlo jich každý den asi 20 ze SŠ a VŠ z celkového počtu 140 - 160 návštěvníků. Snad tedy příště - bylo by totiž chybou nechat si jedinečnou příležitost navštívit špičkovou vědeckou instituci podruhé ujít!

Už při vstupu nelze přehlédnout základní kámen moderní stavby Národního archivu /1992/ s nápisem na přívitanou: „Dějiny jsou svědky času, světlem pravdy, živou pamětí, učitelkou života a poslem minulosti.“ Cicero.

Lada Boháčová, Gymnázium Nad Alejí

AGORA

XXXVI. VZDĚLÁVACÍ SEMINÁŘ ASUD - VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

V sobotu 8. listopadu 2014 se v nové budově Národního muzea v Praze konal XXXVI. vzdělávací seminář ASUD. Účastníci semináře dostali, tak jako pokaždé, k vyplnění připravený dotazník. Z 52 účastníků semináře jej zcela či jen částečně vyplněný odevzdalo pouhých 31. Návratnost tedy byla 59,6%, což je jedna z nejnižších za posledních 5 let. Výbor pokládá tuto zpětnou vazbu za velmi špatnou a bude se příště snažit působit na přítomné, aby se hodnocení a dotazníkům věnovali ve větší míře.

Dotazník měl jak je obvyklé 2 hlavní části. Zde jsou výsledky vyplývající z vašich odpovědí.

Seminář

V první části (1) jste hodnotili přednášku PhDr. Bohdana Zilinského, Ph.D.: Dějiny Ukrajiny - co učit na školách, s přihlédnutím k současnému vývoji.

Oceňovali jste aktuálnost problematiky, zajímavý dobře strukturovaný výklad, přínosnost diskuse. Jako negativum jste uváděli nepřehledné a špatně viditelné mapy, některým vadil i nedostatek přesných letopočtů a místy nepřehlednost výkladu.

Druhá přednáška, či spíše posezení u čaje, zazněla z úst prof. PhDr. Roberta Kvačka, CSc, a byla nazvána: Zamyšlení nad 20. stoletím. Z vašeho

hodnocení vyjímáme: pan profesor je studnice zkušeností, každé setkání s ním je pohlazením; děkuji!; děkuji ASUDu za možnost opět se setkat s panem profesorem Kvačkem; skvělé - povznášející; pramen vody živé, moc, moc děkuji!; nelze slovy vyjádřit! úžasné, laskavé, moudré!. Z uvedeného je zjevné, že se vám setkání s panem profesorem opravdu líbilo.

Příprava studentů

Ve druhé rozsáhlejší části dotazníku (s oddíly A, B, C a D) jste se vyjadřovali k **přípravě vysokoškolských studentů do praxe**.

Z vašich *osobních zkušeností* se studenty (oddíl A) vyplývá, že

17 respondentů mělo v posledních 10 letech studenta na praxi, naopak 8 s nimi není v styku, ani je na praxi nemá.

Jejich *přípravenost pro školu* hodnotilo

7 jako velmi dobrou,

3 jako ucházející.

Mezi *hlavní nedostatky studentů na praxi* patří dle vašich odpovědí:

- nízká obecná úroveň, včetně neznalosti slušného chování,
- absence osobnosti,
- chybějící nové metody (např. práce s interaktivní tabulí),
- převažující výklad,
- nedostatek didaktické přípravy, někdy i neznalost učiva,
- nesamostatnost,
- nedocnění časové náročnosti přípravy,
- nespisovná mluva, apod.

Na druhou stranu *oceňujete zejména*:

- odvahu jít učit,
- skutečnost, že aspoň někteří studenti jsou ochotni přistoupit na dané podmínky,
- nápaditost a nasazení,
- ochotu zkoušet jiné formy výuky, než frontální.

V obecné rovině (oddíl B) uvádíte, že *přípravu studenta na praxi učitele* by měla mít na starosti:

- vysoká škola a libovolná škola, do které bude student docházet -

17x,

- nebo vysoká škola a škola, se kterou VŠ spolupracuje - 11x,
- ostatní možnosti jste neuváděli.

Nad přípravou studentů by určitě měl mít někdo dohled -

- ano 23x,
- preferujete komisi odborníků 10x.

V oddíle C, týkajícího se *praxe nových učitelů*

- 24 respondentů soudí, že budoucí učitel by měl strávit semestr (půl roku na škole) jako asistent,

- 22 uvádí, že po nástupu by nový učitel měl obdržet svého učitele

praxe,

- 12 si myslí, že budoucí učitel by měl strávit v škole více času

sledováním více pedagogů,

- 4 si myslí, že budoucí učitel by měl strávit semestr (půl roku na škole) jako asistent žáka na škole a lépe tak poznat její chod.

V oddíle D jste se vyjadřovali k případnému *odměňování pedagoga*, který by byl vedoucím učitelem začínajícího kolegy:

- pro 14 by byl nejpříjemnější snížený úvazek o 1 - 2 hodiny a finanční odměna,

- pro 10 pouze finanční odměna,

- 2 by chtěli pouze snížený úvazek, případně nic.

Pomůcky

V poslední části dotazníku jste vyjadřovali k *DVD, která máte k dispozici k výuce, které jste v předchozích letech dostali na seminářích ASUD.*

Mohli jste využít škálu A - E (A = nedokážu si bez nich výuku dějepisu představit, B = užívám v hodinách často, C = využívám občas, D = nevyžívám, E = tuto pomůcku mám, ale chtěl(a) bych ji):

DVD	Česká společnost v novodobé Evropě				
Hodnocení	A = 1	B = 5	C = 10	D = 4	E = 5
DVD	Normalizace (USTR)				
Hodnocení	A = 0	B = 3	C = 14	D = 4	E = 5
DVD	1968 (USTR)				
Hodnocení	A = 0	B = 3	C = 17	D = 5	E = 2
DVD	Naši nebo cizí				
Hodnocení	A = 1	B = 2	C = 14	D = 1	E = 5
DVD	Dotkni se 20. století (NM)				
Hodnocení	A = 2	B = 1	C = 14	D = 3	E = 2

Z vašich odpovědí jasně vyplývá, že DVD využíváte v převážné většině občas (dle potřeby). Ostatní varianty odpovědí byly okrajové.

Úplný závěr dotazníku byl věnován *třem nejznámějším webovým stránkám (portálům)*. Hodnotili jste opět podle škály A - E (A = nedokážu si bez nich výuku dějepisu představit, B = užívám v hodinách často, C = využívám občas, D = nevyžívám, E = stránky neznám):

Internetová stránka	Vojenský kufřík (VHÚ)				
Hodnocení	A = 0	B = 3	C = 7	D = 7	E = 8
Internetová stránka	Moderní dějiny (PANT)				
Hodnocení	A = 6	B = 9	C = 9	D = 2	E = 0
Internetová stránka	Jeden svět na školách (Člověk v tísni)				
Hodnocení	A = 3	B = 5	C = 11	D = 7	E = 1

Děkujeme všem, kteří dotazník vyplnili.

Za výbor ASUD, Libor Šmejda.

Z NAŠÍ ZAHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

SETKÁNÍ S BĚLORUSKÝMI PEDAGOGY

V pondělí 3. listopadu se v prostorách Asociace pro mezinárodní otázky (www.amo.cz) setkali Kateřina Dražanová a Pavel Martinovský se sedmi zástupci běloruských učitelů II. stupně základních a středních škol s tím, že někteří měli zároveň funkce ve *vzdělávacích* institucích - byli metodiky a didaktiky.

Cílem setkání bylo běloruským vyučujícím vysvětlit, jakým způsobem funguje české školství - především výuka dějepisu a porovnat náš systém s běloruským. Tamní běloruský učitel má k dispozici pouze jednu sadu (státních) učebnic, je veden obdobou bývalých osnov a na rozdíl od let minulých, v poslední době má možnost žákům říci i vlastní názor a upravit si hodinu dle svých představ. Avšak pozor, musí stihnout hlavní témata, z jejichž obsahu jsou žáci přezkušováni.

Právě proto východoevropské kolegyně a kolegy fascinovala česká volnost. Kde učitele „svazuje“ jen školní vzdělávací program, který si dějepisář může ušít na tělo. Kde existuje svoboda výběru učebnic, metod - v podstatě všeho.

Ocenili učební pomůcky, které jim členové ASUD představili - především dějepisné atlasy *Kartografia* a multimediální DVD *Česká společnost v novodobé Evropě*. Líbilo se jim, že ASUD vydává metodické listy, ve kterých si učitelé navzájem poskytují rady a nápady.

Dá se říci, že běloruští hosté během cca dvouhodinové diskuze nepřivedli oba zástupce ASUD do rozpaků, oba dokázali věcně reagovat, Kateřina dokonce v ruštině, kterou se debata vedla. Vlastně ne - jen jednou, když se ptali, co se české děti o Bělorusku učí. Oba čeští zástupci chvíli přemýšleli, ale pak pokývali hlavami, že v zeměpise se Bělorusku věnujeme, ale v dějepise... to ne. Na rozdíl od Běloruska - oni prý naše dějiny berou, zmínili například Karla IV.

Dějepis je v Bělorusku rozdělen - jednu hodinu týdně se probírají národní běloruské a jednu hodinu týdně evropské (světové) dějiny.

Dovolíme si přidat malou výzvu: Kdybyste se někdo věnoval na školách podrobněji historii Běloruska, prosíme, sdělte nám, kterému období - rádi zahraničním kolegům tuto informaci předáme.

Kateřina Dražanová

BĚLORUSKO 2014

z deničku Pavla Martinovského

Jistě znáte ono české úsloví (které ale možná platí i jinde ve světě): Být ve správnou chvíli na správném místě. Spíše náhodou jsme s Katkou Dražanovou stanuli před běloruskými dějepisáři (viz příspěvek ...). Před těmi samými, ke kterým předešlého dne o kompetencích a vzdělávacím programu promlouvala Jitka Jarníková z Národního ústavu pro vzdělávání. Shodou náhod se nekonala návštěva jednoho z pražských gymnázií, které běloruskou delegaci odmítlo, ale

v časové tísní hosté navštívili alespoň naši základní školu.

Shodou náhod si Pavel Danek z Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) vzpomněl na nás dva a navrhl běloruské straně náplň semináře o české reformě školství a současných trendech výuky: Jitka vše poví teoreticky a já na dějepisných a školních programech ukážu, jak reforma proběhla v *reálu*.

Shodou náhod jsem měl mluvit za české učitele. Daleko v Bělorusku, o němž jsem téměř nic nevěděl. Ale řekněme si narovinu. Víte o něm něco vy?

Odlet

Autobus MHD se blížil k letišti. Z reproduktoru se ozvalo: *Terminál jedna. Terminál je určen pro cestující mimo Schengenský prostor*. Věděl jsem, že budu vystupovat a najednou jsem měl pocit jako malý kluk. Že dělám něco zakázaného - jedu mimo Schengenský prostor..

Boeing 737 - 500 společnosti *Belavia* vycouval ze stání a pak se začal sunout, drncal jako auto na Dé Jedničce, až stanul na rozjezdové dráze. Zastavil se a zahučel jako vysavač. Pak zaburácel. Opřelo se do nás přetížení a začali jsme se naklánět. Prudce jsme stoupali nahoru. Najednou se letadlo rozklepalo, jak jsme prolétali mraky. Stále čumákem nahoru, stále výš!

Najednou se let ustálil, okny dovnitř vpluly paprsky slunce a nastal klid. Když jsme vyhlédli ven, zachtělo se nám vystoupit. Mraky v jednu chvíli vypadaly jak polštářky, do kterých by bylo nejlepší se zachumlat a spát. Po chvílce jak obří mísa s hustou šlehačkou. Po chvílce zas jak stráně s čerstvě napadaným, umrzlým sněhem, který se odrážel a blýskal, až oči bolely.

Cestou bylo nutno vyplnit imigrační kartu. List A si nechali na pasovém na letišti, na list B dal přísný policista razítko. Další razítko přidala recepční v hotelu. Tady o člověku neustále vědí.

Bělorusko

Z mezinárodního letiště vede do města dálnice, takže se oněch zhruba 40 kilometrů dá překonat poměrně snadno. Setmělo se. Město nás přivítalo směsí světél. Pokud řekneme, že některá naše města v noci svítí, pak to nic není oproti Minsku. Barevně svítí obrysy velkých paneláků, nasvětleny jsou sloupy stalinských obytných domů, světelné deště prší ve výlohách a pestře se podbízejí reklamy. Kostka Národní knihovny bliká jako mimozemská vesmírná loď. Minsk za tmy, která se rozhrne někdy po osmé ranní a zase přibude po šesté odpolední, to je hra se světly, hra s vašimi smysly.

Minsk

Velkými, širokými a dlouhými bulváry se ve třech, místy i čtyřech pruzích prohání automobily dozajista zvučnějších značek než u nás, často mohutnější vozy typu SUV. Přesto tu má chodec přednost, blikne-li mu na přechodu zelená, auta jak opařená zůstanou stát.

Lidé jsou možná zamlklí i proto, že je to kolem docela *schíza*. Když jedete metrem, slyšíte, že další stanice bude *Plošča Pieramohi*. Jenže vystoupíte z metra a na stěně je nápis *Ploščad' Pabědy*. Lidé chtěli mluvit bělorusky, ale Lukašenko se přiklonil k ruštině. Jenže vlivem situace ve východní

Evropě najednou i Lukašenko uhnul z kurzu a v Bělorusku se z nařízení hlavy státu konečně začne mluvit bělorusky. Mimo jiné se počítá s výukou národních dějin v národním jazyce. Jenže nemají tolik učitelů, kteří by učili bělorusky. Zatím je běloruština jazykem literátů a umělců, jazykem sice rozumí všichni, ale mluví tak pět procent obyvatel. Na ulici zní ruština. Ale bělorusky jsou reklamy v metru.

Běloruština je nejzápadnější východoslovanský jazyk, má blíže k polštině než k ruštině. Když se píše bělorusky, nejsnáze to poznáme podle i - píše se jako naše. A v jazyce mají jen jedno, tvrdé neznají. Tedy ano - v ruštině.

První seminář

Ve vzdělávacím institutu nás přijali slavnostně, odložili jsme si v kanceláři, hned jsme dostali čaj. Až po *čaji* jsme mohli vyrazit dlouhou chodbou k posluchačům, do moderně vybavené přednáškové místnosti.

Zhruba dvacet přítomných pedagogů - učitelů dějepisu nás mile překvapilo. Dostali jsme předem informaci, že se máme vyhybat politickým tématům - přesto se právě tito učitelé ptali, jak učíme moderní dějiny. Cítili jsme u nich údiv, když jsem řekl, že poměrně snadno, neboť máme několik institucí, které nám dodávají materiály, nebo mají alespoň internetové stránky, ze kterých můžeme čerpat. Vedle naší instituce, která mj. šíří dobré nápady z praxe mezi kolegy, a portálem *Moderních dějin*, jsem zmínil i Ústav pro studium totalitních režimů. Ten pán, o kterém jsme si mysleli, že to tu má pod kontrolou vzhlédl a najednou bylo v sále hrobové ticho. Rychle jsme přešli dál. Když pán v saku odešel, bylo v sále živo. Pak zase do místnosti nahlédl... Měl to tam na starost!

Ale to jsem malinko předběhl. Nejprve totiž Jitka představila celou reformu - postupně se prokousala až ke kompetencím. Domluvili jsme se, že já nejprve představím dějepisný projekt Kolumbus (vyšel v metodickém sborníku věnovaném mezipředmětovým vztahům) a ona na praktických ukázkách ukáže, které kompetence jsme s dětmi naplnil. Potěšilo mne, že se projekt líbil a většina učitelů dějepisu si zapisovala, co jsme postupně se žáky prováděli. Po druhém, tentokrát celoškolním projektu, věnovaném vstupu České republiky do EU (poznámel jsem, že politická situace - vstup do EU - nám tak trochu pomohla a na školách odstartovala mnoho podobných projektů) již Jitka předala slovo místním učitelům, aby oni sami našli a určili, které kompetence byly naplněny. Což se jim podařilo.

Po přestávce na oběd jsem představil třídenní projekt věnovaný bratřím Čapkům. Sklidili jsme s kolegyněmi, s nimiž jsme projekt na škole připravili, velký obdiv. Bylo znát, jako by se místní učitelé chtěli přidat. Nezaznělo nic negativního, i když bylo patrné, že je nečeká nic jednoduchého. Ale to nás také na začátku nečekalo.

Protože kolegyně a kolegové dějepisáři projevíli zájem o současné metody práce v dějepise, měl jsem připraveny dvě práce s karikaturou. Moc se líbila práce s karikaturou Mussoliniho, kterou připravila kolegyně Záhohová z Českého Krumlova (nezapomněl jsem zdůraznit, v tom je smysl naší práce v asociaci, kolegyně na druhém konci republiky cosi vymyslí a ostatní to mohou

používat - práce vyšla též ve sborníku věnovaném mezipředmětovým vztahům). Pokračoval jsem poněkud složitějšími karikaturami k Mnichovu, které členům ASUD na jednom ze seminářů představil kolega Kratochvíl ze Slovenska.

Později mi mladá překladatelka Ina řekla, že se jí práce s karikaturou moc líbila i jako nedávné studentce, pokud se podobně učí dějepis u nás, musí mít děti předmět rády. Ina nás provázela po celou dobu. V současné době pracuje jako učitelka češtiny v jazykové škole. Když vystudoval střední školu, chtěla jít na univerzitu studovat slovanské jazyky, nejvíce češtinu - což není jednoduché, protože na vysoké škole - na fakultě slovanských jazyků otevírají pět studijních oborů, avšak každý rok jiný. Všech pět jazyků se točí v pětiletých cyklech. Měla štěstí, že jí volba vyšla, když skončila, nemusela čekat a rovnou začala studovat češtinu, která se toho roku otevírala. Již má vystudováno a česky mluví výborně, bez typického ruského přízvuku. Díky studijním pobytům u nás zná i velmi dobře české realie.

Město

Odpoledne jsme vyrazili do města.

Byl to zvláštní pocit, ve směnárně (všechny nabízí stejný kurz) jsem za okýnko poslal 100 euro a dostal jsem milion tři sta dvacet pět tisíc rublů. Najednou jsem byl milionářem! Co s tím?

V obchodech počítají v tisících, takže když jsme si v obchodě koupil limonádu a vodu s bublinkami, platil jsem *čtyřnádcat'*, tedy jako čtrnáct tisíc.

Domácí se v bankovkách vyznají, zatímco nás mátlý. Začínají na částce 50 rublů, stoupají na 100 a 500. Pak jsou tisíce: jeden, pět, deset, padesát. Potom sto tisíc a pět set tisíc. Český člověk se v kupě bankovek ztrácí (mince tu nemají), pletou se mu číselné řady, ale místní mají prodavačky mají čas a nejsou nervózní. Trpělivě pomáhají z paklíku lovit ty nejvhodnější kombinace, samy pak vrací tím způsobem, že mezi prsty provětrají několik bankovek, které vzápětí složí do úhledného paklíku, který nakupujícímu předají i s účtenkou (je nutné ji natrhnout). Vždy vracejí přesně.

Návštěva obchodu s cukrovinkami je zážitkem, člověk vnímá nejen vůně čerstvého pečiva, čaje a čokolády, ale pase se i očima, světla se odráží od tisíce lesklých obalů malých laskomin, které se nabízí za sklem polic a pultů. Každá sladkost má své jméno, lidé postávají, ukazují, alespoň na chvíli vyskočí z ulity mlčenlivosti, brebentí s prodavačkou a zvažují, ze které další hromádky si nechají nasypat do sáčku.

Obchody vypadají výrazně odlišně od našich, vstoupí se do většinou velkého prostoru, ve kterém se nachází až neskutečně rozmanité zboží, zdánlivě od každého kousku jen pár exemplářů, kam jsme vstoupili, tam si nakupující mohl sám vybrat, občas přišla prodavačka a poradila, platilo se u východu u kasy. Velký obchodní dům nám připomněl Kotvu ze začátku osmdesátých let.

Město Minsk bylo po válce srovnáno se zemí. Zbylo tu pár domečků a kostel. Soudruzi se rozhodli postavit město nové. Moderní. Pro sovětské občany: široké a dlouhé prospekty kolmo protínají rovné a dlouhé ulice. Domy jsou postaveny v duchu stalinského empíru, jak tady říkají těm mohutným stavbám s antickým sloupovím. Moderní architektura se drží přísné geometrie. Je ještě

hranatější a obludnější.

Obyvatelé Minska jsou poslušní, na červenou stojí a nepřebíhají (ostatně pustit se mezi auta, která jedou ve čtyřech pruzích tam a ve třech zpět by bylo velice obtížné), rádi využívají podchodů. V metru se strkají více než u nás.

Ale jinak se tváří neutrálně a loajálně. Nežertují, baví se šeptem.

Běloruské státní muzeum dějin Velké vlastenecké války

Muzeum v létě slavnostně otevřeli prezidenti Alexandr Lukašenko a Vladimír Putin. Jeho prosovětský duch nenechá nikoho na pochybách - <http://war.museum.by/>. V dolní části projdeme kolem vojenské techniky, míváme tanky, děla, katuše, terénní vozy, letadla krouží nad námi. Z hlavního sálu se dá vejít do bočních sálů, které jsou věnovány epizodám z války: napadení, působení německé rmády na území Běloruska. Velký prostor je věnován bitvě o Brestskou pevnost - symbolu běloruské statečnosti.

V horních patrech paří sály holocaustu a odboji - partyzánům skrývajícím se v zemljankách a chatrčích mezi bažinami. Nejvyšší patro bylo proměněno v památník padlých, zlaté pramínky vytváří v kupoli ze skla a bílé velkou žhnoucí pochoděň.

Muzeum je nové a pěkné, plné postav, přesto zůstalo stát na půli cesty. V Bělorusku se vojenské techniky z dob druhé světové války najde jistě mnoho, proto mne mrzelo, že pár *kousků* neobětovali klukům na prolézání. Ve výbavě expozice je použito mnoho moderních prvků, jsou tu o dotykové obrazovky, přesto jsme se cítili pasivně. Chyběly nám mimo jiné pracovní listy.

Pivo

Řada Čechů si myslí, že jiné než české pivo se nadá pít. Řada Čechů pak v zahraničí zjistí, že to není pravda. V Bělorusku není problém sehnat domácí pivo, stejně jako není těžké sehnat pivo zhraniční. V obchodech a restauracích prodávají obojí. Stojí v přepočtu o nepatrně více než u nás. Domácí točené pivo *Lidskoje premium* podle názvu i obsahu představuje pro místní dvanáctku, avšak chutná jako naše lepší desítka. Na rozdíl od takového *Amstelu*, který je typickým nezáživým europivem a chuť nemá. *Lidskoje* jsme pili během setkání s plzeňským kolegou, který souhlasil s názorem, že by se pivo u nás neztratilo. Avšak zrovna v Plzni by ho točit nedoporučoval.

V lahvích i plechovkách stojí pivo stejně a opět platí, že se dají sehnat zahraniční - vedle *europiv* nechybí naše, viděli jsme *plzeňské*, *krušovické*, *velkopopovické* a *Smíchov*. České pivo má v Bělorusku velmi dobrý zvuk, proto se i na etiketách dočtete název psaný latinkou: *Zlatá Praha*, *Žatecký gus*, *Stará pivnice*. Ale pozor, ve skutečnosti je například *Zlatá Praha* vyráběna na Ukrajině ve slovenské licenci!

Mogilev

Do Mogileva jsme vyjeli ráno v sedm hodin a dvcet minut. Velký Citroën pro pět lidí krájel tmu, uháněli jsme po silnici pro motorová vozidla, jako vede z Prahy na Liberec. Jenže tady se jede stálou krajinou, lesy, lesy, rovina a rovina, řidič rozjede vůz na sto dvacet kilometrů v hodině a přibrzdí jen u obcí,

kde jsou přes tuto autostrádu přechody pro chodce, označeny řadou světel a semaforem. Za celou cestu se nám však nestalo, že by chtěl někdo silnic, se dvěma pruhy tam a dvěma zpět, přecházet, neboli nás nezastavila červená.

S příjezdem do Mogileva začalo svítat. Město postupně ukazovalo svou špinavou tvář, teplota šplhala k nule a včerejší sněhobílá nadílka se změnila v břečku. Po chvilce jsme odbočili na vedlejší silnici a vystoupili jsme u prostorů, které bych spíš tipoval na nějaký tovární sklad, avšak jednalo se o *Mogilevskij gasudarstvjenyj institut razvitija abrazovanija*. Oproti včerejšímu dni jsme měli pocit, že se nacházíme u chudších příbuzných; místnost nebyla uzpůsobena jako učebna, ale jako klasická zasedačka s oválným stolem. V rohu projektor dvojnásobných rozměrů a co do svítivosti polovičního výkonu. Avšak učitelů přišlo více.

Dříve než jsme začali hovořit, přišla vrchní odbornice. Vysvětlila, že didaktice se v Bělorusku věnuje mnoho času - učitelé hodně čtou odborné knihy. Metodika je také důležitá - mají ji zvládnutou, vychází z obsahu učebnic. Mrkli jsme s Jitkou na sebe, jestli tu nejsme zbyteční? Rozhodli jsme se však, že se nevzdáme!

Možná právě proto Jitka zahájila hravě a chtěla, aby se jí všichni představili a řekli, co je na školení přivádí. Už během první aktivity se ukázalo, že s pár jedinci bude těžší počínání. A skutečně. Odpovídali na půl úst a s odstupem.

První teoretický vstup o vývoji naší reformy celkem vzali. Když jsem začal s praktickou ukázkou projektu Kolumbus, zavrtěli hlavami, že ne. Jakmile jsme přešli na kompetence, jejich naplňování a smysl projektů, měli jsme pocit, že jsme narazili do zdi.

Byla tam jasná reakce - na co projekty? Vždy pak nestihneme probrat učivo! Poukázali jsme na fakt, že totéž si myslela řada učitelů i u nás. Ale pak se ukázalo, že děti si během projektů mohou osvojit mnohem více nejen vědomostí, ale především schopností a dovedností. Všimli jsme si, že několik mladých dívek - učitelek si začalo psát. To nás povzbudilo.

Představení projektu o bratrech Čapcích již zaznamenalo lepší ohlas. Byly tam jasné výstupy a myslím, že mnoho přítomných oslovilo to, že jsem zdůraznil, jak se učily i samy děti mezi sebou. Přesto se především dva pánové středního věku znovu ptali mimo projekty. Co testování? Jak testujete? Ve kterém věku žáci skládají zkoušky? Nešlo jim na rozum, když jsme jim sdělili, že na konci deváté třídy nemáme zkoušky!

Ptali se, když nemáme zkoušky, kdo je zodpovědný za to, že se děti vše naučí? Učitelé, říkali jsme a oni kroutili hlavami.

Přesto si myslíme, že jsme pár semínek zaseli a třeba se někteří z přítomných z frontální naukové výuky dostanou někam dál.

V Bělorusku existují základní školy od 1. do 4. třídy, to je jako náš první stupeň. Na konci čtvrté třídy žáci skládají zkoušky, zda mohou postoupit výše. Potom jsou školy střední (II. stupeň), kam chodí žáci 7 let (respektive 5 let, aby splnili jako u nás devítiletou povinnou školní docházku, plus 2 roky). Většina stráví na střední škole všech 7 let, jen část odchází po 5 letech (splnění povinné školní docházky) na „praktické školy“, ale nikoliv v našem smyslu slovního

spojení, nýbrž jako na učiliště, kde se učí „praktickému“ řemeslu. Pokud žák ukončí střední školu (což je tedy většina), skončí, může studovat další školu technického typu (ve smyslu nástavbu - učiliště), nebo jde na univerzitu. Docházka na školu třetího stupně trvá 3 roky. Pokud se najde žák, který nezvládne zkoušky na konci 4. třídy, pak je pro něho, podobně jako pro dyslektika těžšího kalibru připravena něco jako zvláštní škola.

Na prvním stupni (1. - 4. třída) se učí předmět typu vlastivěda. Na stupni druhém se od 5. do 9. třídy učí dějepis - jedna hodina je pravidelně věnována světovým dějinám a jedna domácím (tíše jsem záviděl - mají dějepis 5x 2 hodiny!). Vždy se učitelé ptali, jak to je u nás - jsem řekl, že probíráme vše dohromady, neboli české dějiny v kontextu světových, měl jsem pocit, že pokýváním hlavy naznačili, že se jim naše varianta zamlouvá. (Pozn.: Učitelé spíše pokývují hlavou, než diskutují.) V dalších dvou letech střední školy je důraz kladen na domácí dějiny - berou se znovu klíčové okamžiky.

Běloruský učitel učí 26 hodin týdně a má plat v přepočtu 700 dolarů. Náš plat jsme přepočítali na cca 1000 dolarů. Začali nám tak trochu závidět, a tak jsem se zeptal, kolik z toho utratí za náklady na bydlení, protože jsem od překladatelky Iny věděl, že například ceny energií jsou nízké (dotovány státem). Jeden z učitelů odpověděl, že tak deset procent, což ostatní přijali pokýváním hlavy. My třetinu až polovinu, řekl jsem. Protože jsou v Bělorusku ceny u spotřebního zboží o malinko větší /láhev piva, nebo třeba 3 láhve pitné vody (každá o 1,5 litru) stojí přibližně 1 dolar/, jsme na tom přibližně stejně. Výrazně dražší je pak zboží z dovozu, například elektronika. Levná je naopak dotovaná doprava - cca 8 korun za lístek MHD.

Muzeum

Za odměnu jsme se mohli podívat do učitelského muzea města Mogileva. Muzeum se nachází v zadním traktu Institutu. Za stolkem seděla klasická bábuška ruského stříhu s tmavě nabarvenými vlasy vyčesanými do drdolu. Křehce se rozeběhla do vedlejší místnosti, kde rozsvítila a vzala si ukazovátka! Postupně jsme s ní obcházeli jednotlivé panely s fotografiemi a poličky s atributy dané doby, nebo k danému tématu. Celkem svižně jsme prošli zlatou dobou běloruských měst, 17. a 18. stoletím, kdy zde existovalo mnoho škol: pravoslavné, katolické i židovské. Pak nastalo období úpadku, které tak nějak trvalo až do vzniku Sovětského svazu. Období Svazu bylo věnováno nejvíce prostoru. Byli zde zpodobněni učitelé, nositelé Leninova řádu (jeden ze řadů paní dokonce vyňala z prosklené vitríny a dojemně nám skvost ukázala). Následovaly portréty učitelů - bojovníků Velké vlastenecké války. Zvláštní bylo, že uprostřed všech učitelů se usmíval Stalin. A pak přišli na řadu úderníci. Jak jsme pochopili, v Bělorusku se zhruba 70 let uděluje vyznamenání za výbornou práci. Celkem ho již získalo 350 lidí, z toho 110 učitelů! Učitelé - hrdinové! Hned jsme si mohli prohlédnout několik fotografií jedné kolegyně, která to z hodin matematiky dotáhla do Nejvyššího sovětu! Závěrečná vitrína patřila učitelům stojícím po boku prezidenta Lukašenka.

Jakoby mimoděk nám paní ukázala faksimili cyrilicí psané bible ze XIV. století, ze kdy údajně pochází nejstarší bělorusky psaná kniha. Nicméně na

jednom z bočních panelů výstavy jsme mohli spatřit *jejich* otce Konstantina s Metodějem, u nichž jsem si dovolil nesměle poznamenat, že nejsou jejich, ale naši. Paní chvíli lapala po dechu, a tak jsem hbitě doplnil, *što ani prepadavátěli vsjech Slovanov*. Ona se usmála a řekla *Da*. Čest byla zachráněna. Tak nějak vzájemně. Rozloučili jsme se srdečně.

Město

Z Institutu jsme přejeli autem do centra. Paní *direktorka* Institutu se sem během naší prohlídky muzea přemístila městskou dopravou. Víkala nás u památníku vlasti s na Bělorusko nezvyklým úsměvem. Podupávajíc v mohutném kožichu, začala prohlídku centra. Hned nám ukázala palác, ve kterém během první světové války pobýval car Mikuláš II., aby byl blíže fronty. On Mogilev byl v jednu dobu důležitějším než Minsk a hned po druhé světové válce se dokonce přemýšlelo, že by se na rozdíl od se zemí srovnaného Minsku stal hlavním městem. Avšak pro Minsk rozhodla jeho poloha uprostřed státu, a tak bylo město vybudováno znovu.

Leč zpět do Mogileva. Název města je poněkud zvláštní, poněvadž se většina měst jmenuje podle řek, které krajem protékají. Mogilev ne - i když se nachází nad Dněprem. Slovo znamená *mohyla lva* a místní znají několik pověstí, jejichž zápletkou je příběh dívky, které milý zabil lva - mohyla lva se nachází v místech, kde dnes stojí město. Vzhledem k faktu, že město bylo součástí hradištního systému na obchodní stezce, je možná i jiná varianta vzniku názvu. Radniční věž byla postavena ve stejné době jako věž ve Vilniusu a je také litevské sestře podobná. Na ochoz nahoře na věži vystoupala mimo jiné carevna Kateřina. Městem jsme procházeli po hlavním bulváru Lenina (ve většině běloruských měst se tak jmenuje hlavní ulice) až k náměstí s Národním divadlem, což je velká červenooranžová budova z cihel. Pokračovali jsme dál k zámečku, který slouží jako galerie, ale v současné době se opravuje. Pro nás bylo zajímavé, že se v něm sešel Josef II. s carevnou Kateřinou II., aby se tu domluvili, jak dokončí dělení Polska. O kousek dále stojí stará budova místní univerzity, na které studoval učitelství pan prezident Lukašenko! Pamětní deska zde zatím není umístěna.

Když jsme nasedli do auta, už se zase stmívalo, krajem jeli jsme za tmy.

Opět Minsk

Čtvrtek ráno. Čekáme na hotelu do tři čtvrtě na deset, až pro nás přijde Ina. Stále více se mi před očima objevují různé citace z *Ruského týdne* od Františka Ringo Čecha. Otevřu okno a dívám se do mlhy. Jako parník vyplouvá protějšší panelový dům s reklamou BSB, přes ulici se v šedé mlze ztrácí ještě šedivější betonový *Dvarec sporta*. Ulice hučí, světla noci zhasla a člověka jímá deprese. Co dělat? Možná proto se místní neusmívají, jsme tu čtvrtým dnem a ještě jsme nespátřili slunce. Ina včera říkala je v Bělorusku průměrně jen padesát slunečných dní v roce. Ale letos jich bylo již šedesát. Takže slunce neuvidíme.

23. gymnázium - *Gymnázija No. 23*

Přivítala nás delegace složená ze čtyřech žen a podle všeho za nimi procházel chodbou školník, nebo vrátný. Tmavovlasá paní v černých šatech se představila jako zástupkyně školy a hned omluvila paní ředitelku, která je po celý týden mimo školu.

Ženy nás uvedly do zasedací místnosti a na interaktivní tabuli nám pustily prezentaci úspěchů školy. Dozvěděli jsme se, že škola vyhrála soutěž o grant a navázala spolupráci s Čínou a vznikla zde třída, kde se děti učí čínsky. Hned jsme viděli fotografie z návštěvy nové partnerské země a později, během prohlídky školy, nám byla ukázána učebna konfucianismu, údajně jednu ze dvou mimo vlastní Čínu (druhá se nachází v USA). Na škole působí rodilá mluvčí z Číny.

Dalšími partnerskými školami jsou školy v Moskvě, v Bělastoku a v Lotyšsku - kde se již patnáct let učí bělorusky.

Na 23. gymnáziu je vyučovacím jazykem bělorušтина. Jedná se o jedno ze třech gymnázií, kde je vyučovacím jazykem národní jazyk (z celkového počtu asi 250). Podle pravidel školství musí žáci do školy chodit ve společenském oblečení, učitelé se dohodli, že u děvčat zvolí šaty (dlouhou sukni) tmavé barvy a u chlapců bílou košili a tmavé kalhoty a pulovr. Jak se ukázalo, ne všichni toto oblečení dodržují, někteří chlapci nosí svetr, dívky kostýmky (což je stále společenské oblečení), ale v nejstarších ročnících se snaží nosit i džíny, což škola nepřipouští. Podobně společensky oblečení chodí i učitelé. Protože nás na tento jev nikdo neupozornil, přišli jsme oblečení ležérně - čímž jsme alespoň mohli argumentovat, že u nás je naopak trendem volnost v oblékání.

Jedná se o školu úspěšnou, od roku 2005 se drží na 5. místě vědomostních soutěží (neboli testů) v zemi. V tuto chvíli nám znovu vytanula problematika, se kterou jsme se neustále setkávali - v Bělorusku je snad veškeré činění ve škole ukončeno testem, zkouškou. Zkoušku skládají i žáci ve 4. třídě, aby mohli postoupit do pětky. Všichni se učí, aby uspěli v testech. Testy jsou jediným a zásadním srovnáním. Z toho pochopitelně vyplývá představa, že vše se musí probrat, neboli přežvýkat žákům, aby se naučili a vypracovali testy. Budou-li na prvním místě testy, je jakákoliv snaha o reformu obtížná.

Paní zástupkyně nás provedla školou, přízemím, ve kterém se nachází šatny, kanceláře, správní místnosti a muzeum. Pak jsme vyšli do prvního patra. Zde se symbolicky nachází 1. - 4. třídy. Pokud je žák splní, postoupí na škole do dalšího patra.

Překvapil nás dlouhý a mohutný běhoun, který se táhl na délku chodby. Jak paní zástupkyně vysvětlila, stal se nutností: ve škole dřevěné podlahy a když žáci chodili po chodbě, ozýval se dusot. Koberce tlumí pohyb žáků. Když jsme během přestávk byli v muzeu, opravdu jsme nic neslyšeli. Zeptali jsme se, zda nemají problém s údržbou koberců, protože vypadaly jako nové. Paní zástupkyně se tak trochu podivila, přeci na to mají člověka! Jenže v Bělorusku mají kdekoliv člověka na cokoliv, tak se udržuje zaměstnanost. Například na letišti, když vjíždíte na parkoviště, je vedle automatu na lístky človiček v reflexní vestě, který za vás zmáčkne tlačítko a podá vám do okýnka lístek z automatu. Podobný človiček stojí u výjezdu.

Kolegyně Jitka se zeptala konkrétněji, zda nemají problémy se žáky, kteří se neprezouávají. Paní zástupkyně opatrně naznačila, že ano, když jsme jí řekli, že my také, tak se rozhovořila naplno, ano, ti nejstarší nerespektují téměř nic a je například těžké je svolávat dolů do šatny.

Všechny dveře tříd prvního stupně byly otevřeny, tak mne zajímalo, zda je to tak normálně. Ne, to je jen kvůli nám, abychom si vybrali, kam chceme jít. Přesto nám bylo naznačeno, abychom navštívili první dvě místnosti, shodou náhod obě čtvrté třídy.

V čistých a v nově se tvářících lavicích seděly děti vzpřímeně, každé před sebou na lavici učebnici, sešit a psací pomůcky. Když jsme vešli, všechny tiše a způsobně vstaly. U tabuli stála paní učitelka, v náručí stejnou knihu jako děti. Paní zástupkyně pokynula, aby si děti sedly, ony se usadily a opět napřímily, lokty na deskách lavic. Všichni elegantní. Co nás zaujalo, to byl počet, 14 žáků!

Jedno bylo, do které z obou čtvrtých tříd jsme vstoupili, ať mladá, nebo mladší - obě paní učitelky se stejnou knihou stejně stály u tabule.

O patro výše jsme vstoupili nejprve do páté třídy, kde se učila čínština. Devět žáků sedělo v půlkruhu a na vyzvání paní učitelky nás pozdravili. V sousední třídě si u počítačů 4 žáci procvičovali angličtinu! Prý pár dětí chybí. I tak... Nezbylo než paní zástupkyni pochválit stav - u nás se třídy dělí až od pětadvaceti... Nicméně i tady se možná počty zvýší. V rámci transformace ekonomiky školy možná přijdou o dotace a budou se muset financovat samy - jako u nás.

Vše bylo čisté, přehledné, přesto nám ve třídách něco chybělo - najednou jsme to věděli: Nemají tu nikde květiny.

Na závěr jsme zhlédli expozici školního muzea, kterou nám v ruštině představila paní učitelka běloruštiny. Stará žena, která s nadšením a elánem probrala historii části Minsku *Sovětskaja*, pomocí 3D modelu poukázala na proměnu oblasti, z kraje bažin a komárů se stalo moderní město, jehož část pro gymnázium vymodelovali studenti technické školy. U každé z vitrín se zastavila a připomněla tu důležité odvětví, tu osobnost oblasti.

Rynek

Kousek od centra byla vystavěna obrovská hala, která navenek vypadá jako víceúčelová sportovní hala, avšak sportu nepatří. Uvnitř se nachází největší minské tržiště a uvnitř (u dlouhých pultů, nebo v malých obchůdkách) se dá z jídla a pití nakoupit snad všechno, počínaje masem, přes bonbony, pečivo, ovoce a zeleninu, až po vodu, nebo vodku. Sežene se zde levnější čaj - než je běžné v obchodech.

Památník

Na stráni nad hotelem, vedle rušné křižovatky objevili jsme nenápadný památník, spíše pomníček věnovaný stem tisícům Židů, kteří zde byli v letech 1941 - 1943 zajati a převezeni do koncentračních táborů.

Na cestě

Vůz byl k hotelu přistaven v 5 hodin a čtyřicet pět minut. Čekala nás čtyřhodinová cesta do Gomelu (*Homelu*), nedaleko ruských hranic. Po zkušenostech z Mogileva, zeptali jsme se Pavla, co nás může čekat. Ledacos, odpověděl směrem do tmy. Před lety přišla KGB (stále se tak tajná policie v Bělorusku nazývá) a rozpustila seminář.

Po cestě jsme se zastavili v motorestu. Nelevo pultík s bagetami a pirohy, napravo za plastovou stěnou výdejna - za pultem žena v botách s gumovou podrážkou a se zěštěrou. Z jedné bandsky nalávala kouřící se polévku, ze druhé lila vodu do čaje. Černý čaj, vyráběný na Cejlonu, se zde pije hodně. Sladí se a chutná lahodně. Řidič Viktor posnídal v půl osmé ráno klobásku s bramborami a s bramborovým salátem.

Bramborový salát je národním jídlem - dostali jsme ho v misce pokaždé, at' jsme jedli kdekoliv. Nedělá se s majonézou, ale zalévá se jogurtem, nebo smetanou. Kromě brambor a zeleniny (hlavně hrášku) obsahuje i šunkový salám.

Brambora se bělorusky řekne *bulba*. Brambory se tu hodně pěstovaly už za Svazu, a proto se v minulých dobách Bělorusku říjalo posměšně *Bulbastán*. Brambory se jedí i jako bramboráky, správně *drániky* - plněné mletým masem a zalité smetanovou omáčkou s houbami. Z polévek místní milují ruský bořšč, nebo domácí *soljanku*, takovou všehochuť, co najdete doma vhodného. V jedné *soljance* mi plaval i plátek citronu.

Gomel

V *Gomelskom oblastnom institutě razvitija abrazovanija* na nás již ve školící místnosti - třídě všichni čekali. Omluvili jsme se za malé zpoždění, což všichni přijali - včera město zasypaly přivaly sněhu a zpoždění měl za posledních dvacet čtyři hodin pomalu každý.

V průběhu semináře jsme se dozvěděli, že přítomní učitelé dějepisu přišli prtoto, že jim vedoucí zařízení osobně zavolala - jak ona sama říkala, pozvala především ty, kterým by naše slova mohla něco říci. Což bylo znát.

My jsme malinko upravili program a začali jsme pomaleji a pozvolna. Když Jitka představila reformu, nezačal jsem hned s projekty, protože stále nejasnými zůstávaly naše kompetence, stále ve vzduchu viselo ono: učíme, aby děti udělaly zkoušky.

Asi máte jednu učebnici, začal jsem, abych učitelům z regionu zdůraznil rozdíly - ano, odpověděli; ale my si učebnici můžeme vybrat. Učíte s mapu na stěně, nebo na tabuli. Ano, přizvukovali. A děti mají atlasy - to už všude neplatilo. Já někdy učebnici nepoužívám, pokračoval jsem, nechci, aby děti fakta četla, ale chci, aby ta fakta zjistila. Aby dějepis nebyl o datech (i když je samozřejmě neodmítám), ale o vysvětlení, proč a jak se co stalo. V Evropské unii (rozhodl jsem se pro velké gesto) ve výuce hojně využíváme obrázky, fotografie a filmové ukázky.

Bylo jasné, že jsem je zaujal. Měli jsem radost, protože o to šlo, ukázat zdejší učitelů cestu ze stereotypu. Vybral jsem tentokrát karikaturu, která se týkala kolonizování Afriky. Použil jsem obrázek z wikipedie (obrázek byl použit při přípravě ilustrativních úloh ve standardech). Ukázal jsem, že žáci mohou mít dva rozdílné názory, mohou o nich diskutovat a mohou různými cestami dojít ke

stejnému závěru. To je jev zde neslýchaný! Ukázal jsem, že já se jen ptám a v průběhu diskuze předám aktivitu žákům. Oni pak stanoví závěr. Většina si zapisovala jednotlivé kroky.

Zdůraznil jsem význam naší asociace. Předáváme si nápady, nabvzájem se inspirujeme.

Pokračoval jsem osvědčenou aktivitou s fašismem od kolegyně Zálohové. Myslím, že je zaujalo, jak je na karikatuře zobrazeno potlačování práv.

Po přestávce nastal čas na kompetence. Jitka je tentokrát podrobně představila. Během představení projektů ukázala jejich praktický význam. Bylo znát, že zdejší učitelům stále chybí finální argument, Podali jsme jim ho: během zpoětné vazby si žáci uvědomili, co dokáží. To je přesvědčilo.

Zbýl čas na diskuzi. Kolegyně Jitka se zeptala, jestli někdo zkoušel projekty ve třídě. Několi z přítomných řeklo, že ano - no hurá! Jednalo se především o projekty věnované lidové kultuře. Ale proč ne?

Pak se zeptala ne celoškolní. Mlčeli, až jeden starší kolega se osmělil: celoškolní máme *evakuáciu*. Nácvik, polach. Jsou časté.

Na konci každého semináře účastníci vyplňovali dotazník. AMO potřebovalo znát ohlas místních pedagogů. Můžeme se bavit, do jaké míry jsou v diktátorském režimu podobné dotazníky relevantní; přesto nás potěšilo, že jsme od většiny dostali 100%.

Město

Využili jsme poslední půlhodiny světla k prohlídce města. Tentokrát nás provázela Ina. Zavedla nás do pravoslavného kostela sv. Petra a Pavla. Ukázala nám řeku Sož, přes kterou vede několi mostů. Pod nohama nám křupal sníh. Smrákalo se. Využil jsem melancholické atmosféry, abych se zeptal, jak naše průvodkyně na svou kůži pocituje vládnoucí režim, vědom si faktu, že několik týdnů pobývala v Česku, může tedy srovnávat.

Říkala, že na první pohled se ani nezdá, že by tu nějaký režim vládl, všechno funguje a pokud se občan o nic nestará, tak se o něho režim také nestará (jako naše 80. léta). Potíž nastává, pokud si však člověk uvědomí rozdíl například s Českem. Téměř každý večer v televizi promlouvá prezident. Lidé televizi buď nezapínají vůbec, nebo televizi zapnou a jen se mu smějí (ale to u nás poslední dobou také). Doma (u nás i na veřejnosti). Aby je nikdo neviděl (aby je všichni viděli). Co se zdá jemu dobré, to se schválí (u nás naštěstí není možné) - týž den v novinách vyšel článek, že se prezident postará o to, aby se v Bělorusku před svátky - myšlen hlavně největší svátek Nového roku - nezvedaly ceny zboží, dohlédne na vše v Minsku a podle nadšeného komentáře autora článku od hlavního města vše okopírují i ostatní části země.

Nejvíce na lnu doléhá režim, když cestuje, musí stát na hranici dlouhou frontu a pak jako kdyby něco provedla, musí čelit mnoha otázkám a kontrole. Samozřejmě zná pár lidí z opozice a ví, jak jsou sledováni. Byla na několika akcích, kde se pohybovali pánové v černém. Na gymnáziu musela vstoupit do obdoby Socialistického svazu mládeže, i když zde není jakási „naleživárna“ názorů, spíše jde o organizování života, takže ve vyšších ročnících vedla dětský oddíl.

Zpět

Na kraj padla tma. Nasedli jsme do auta a čekaly nás opět cca čtyři hodiny cesty. Ve voze, řítícím se několik set kilometrů, rozmýšleli jsme nad otázkou pocitu domova. V dnešní sjednocující se Evropě to je těžké. Ale ono to je prý těžké i v Bělorusku. Pro začátek si shrňme, že za války nacisté zlikvidovali třetinu místního obyvatelstva. V podstatě neexistuje v Bělorusku rodina, která by nepřišla o někoho z blízkých v době války. Skutečných Bělorusů je málo. Většina starších jsou sice Bělorusové, ale přemýšlí a mluví rusky. Současná mladá generace, které jsou válečné osudy „pumpovány“ pravidelně a ve velkých dávkách, spojuje s pompézností oslav hrdinů války jakési rusofilství a dívá se na podobné svátky a hlavně na lidi setrvávající v nadšení z dob minulých s jistým despektem.

Sama Ina má otce Rusa ze severu země a matku z Kyrgyzstánu. Ona se narodila v Bělorusku a cítí se proto být Bělorskou. Jenomže hledáme-li nějakou ideu běloruského státu, skončíme často u boje proti nacistům. Ale ten se mladým jeví jako prosovětský.

Otec řidiče Viktora pocházel z Polska. Viktor vyrostl v Rusku. Hrál na housle ve filharmonii. Postupně si začal přivydělávat taxikářením. Přestěhoval se do Běloruska a sehnal si veškeré licence. Nyní pracuje jako soukromý dopravce. Cítí se být Bělorse. Umí rusky, polsky a bělorusky. Vozí hudebníky na Ukrajinu, nebo třeba k nám do Varů a do Prahy.

Jinou tradici představuje František Skoryna, královský zahradník Ferdinanda I. Jako první vydal (vytiskl) bibli ve staroběloruštině (sami Bělorusové vynechávají část slova staro-). Stalo se tak v Praze roku 1517. V Minsku má obrovský pomník.

Domů

Na letišti, jenž ještě stále není dokončeno, i když mistrovství světa v hokeji, které se hrálo na jaře a kvůli kterému země (a hlavně Minsk) doznala mnoha změn, jsme vstoupili do celního prostoru. Po první kontrole zavazadel a nás samotných (průchod rámem) jsme dostali letenky. Pak si nás prohlédl policista a potom nás mladá Běloruska v přiléhavém služebním obleku a na vysokých jehlách (jiná než ta během první kontroly) znovu prohnala rámem a zavazadla skenerem. Dost jsme toto počínání nechápali, ale uvědomili jsme si Inina slova. Kontrola především.

Bělorusko nás učarovalo. Bělorusové o nás vědí mnoho, my o nich skoro nic. Myslíme si s Jitkou, že to je škoda. Možná bychom si spolu, Češi a Bělorusové, měli povídat častěji. Třeba o tom, že v jejich zemi bude líp. Nebo bychom mohli začít se společnými projekty...

NÁPADY Z HODIN

Následující dva příspěvky by svou náplní zapadly mezi další příspěvky shromážděné ve sborníku První světová válka. Byly však zaslány příliš pozdě...

EKONOMICKÁ SITUACE PŘED VÁLKOU

Jitka Hingarová, Děčín

Použitá literatura: Davies Norman: Ostrovy - dějiny. Praha 2003.

Klíčová slova: hospodářská situace, měna, dějiny USA, Německa v 19. století

Dovednosti: práce s tabulkou, s atlasem, porovnávání údajů

Tabulka směnných kurzů čtyř hlavních měn:

rok	britská libra	francouzský frank	Německo *)	americký dolar
1815	1	21,53	31,68	
1825	1	25,21	36,92	
1835	1	25,60	13,88	
1845	1	25,92	13,86	
1855	1	25,47	13,52	
1865	1	25,48	13,63	8,54
1875	1	25,49	20,71	4,856
1885	1	25,44	20,60	4,842
1895	1	25,34	20,59	4,876
1905	1	25,31	20,62	4,866
1913	1	25,56	20,78	4,868

*) v letech 1815 - 1825 habsburský šilink, od údaje z roku 1835 marka.

Úkoly k tabulce:

1. Jaké obecné informace pomocí tabulky můžeme zjistit?

Úvodní otázka, na kterou by žáci měli být schopni odpovědět alespoň základní informaci - kolik ve kterém roce by dostali zahraniční měny z 1 britskou libru.

2. a) Která měna ze všech čtyřech je nejsilnější?

b) Za pomoci dějepisného atlasu zkus vysvětlit proč.

3. a) Která z měn je druhá nejsilnější?

b) Zkus vysvětlit proč.

4. a) Všimni si výše amerického dolaru v roce 1865.

b) Co se v tomto roce odehrálo v amerických dějinách důležitého?

c) Co se děje s americkým dolarem v dalších letech?

d) Vysvětli proč.

5. Změna měny v kolonce Německo je spojena s určitými událostmi v této zemi.

Co se v uvedeném období (v tabulce) na území Německa stane důležitého?

6. S pomocí atlasu zjisti, zda v době, kterou tabulka zahrnuje, dojde mezi některými z uvedených zemí k válce. Odpovídá vsudek války ekonomické situaci zemí?

NAVRÁTILCI

Jiří Syrový, Plzeň

Použitá literatura: Miloš Urban: Praga piccola. Praha 2012.

Klíčová slova: navrátilci z vojny, zranění, pomoc

Dovednosti: práce s textem, případně vyhledávání informací

Ted', když nám vrátili část vozů zrekvírovaných armádou, vozili jsme my, mladí muži z továrny, v autech schopných pohybu raněné navrátilce. Drožkařili jsme zdarma mezi vojenskou nemocnicí v Karlíně a Prahou, jak bylo potřeba, a naše cesty vedly na Žižkov, dokonce až na Vinohrady. Paliva bylo málo, něco platila fabrika, něco otec z vlastní kapsy a taky já rozbil pokladničku, abych udělal něco pro muže, kteří utrpěli strašlivou zdravotní újmu pro jít neexistující císařství.

Jezdil jsem s modrou Alfou, tou, co jí dřív napnutou střechu držely řemeny, ale teď byla střecha kdoví kde. Hejl zprovoznil staříčkou Charronku. Dělali jsme to dobrovolně. Benzin se skoro nedal koupit, něco nám potajmu prodali hokynáři, bylo to pokaždé říznuté petrolejem a zbytek jsme tankovali z kanystrů, jež měla nemocnice na přiděl, jenomže na to raději nesahat. Všeho bylo málo. I obvazů. Svět nestačil vyrábět prostředky na ošetření lidí, které poničil. Aspoň že tohle se od té doby nadobro změnilo. Dnes máme antibiotika pro pět mimozemských civilizací. Tehdy byl sotva k sehnání i Hoffmannův aspirin.

Hejl byl dost silný na to, aby si raněného vojáka, pokud to jeho stav dovolil, naložil na záda a do auta ho sám odnesl. To jsem nedokázal, tahal jsem své zákazníky na nosítkách a k tomu jsem vždycky potřeboval partáka. Stanoviště jsem měl v dolní libeňské škole, kde byl zbudovaný lazaret; tam mi je vozili a já je rozvážel dál - buď do Invalidovny, nebo do jiné nemocnice, záleželo na povaze zranění.

Jednou jsem jel vyzvednout vojáka, jemuž granát utrhl nohy u kolen a do pahýlů začištěných na bojišti se dostala sepse. Ležel v prvním patře, a když jsem vstoupil do učebny, málem se mi ze zápachu potu, krve a hnisu udělalo zle a hned jsem se za svou zbabělost a slabost nenáviděl. Okna byla otevřená, Na druhém konci třídy se tři sestry skláněly nad mladíkem, jemuž šla od úst pěna, házel sebou ze strany na stranu a něco křičel, pak se na vteřinu uklidnil a zase sebou škubl a zavyl. Zpevnil jsem krok a kráčel dál mezi lůžky, na nichž jsem postranním viděním zaznamenal aspoň tři postavy v bílém, přikryté od hlavy k patě, A pak na mě zamával chlap, co se mu kratoučké nohy ztrácely v bakulovitých obvazech. Moje ryto.

1. Přečti si text a svými slovy popiš, co chlapci - vypravěč a Hejl - dělají.
2. Příběh se odehrává po válce, podle čeho to poznáme?
3. Najdi v ukázce místa, podle kterých poznáme, že v době po válce probíhala hospodářská krize.
4. Jak vypravěč - mladík pohlíží na vojáky? Jak je vidí?

5. Dá se z textu vyčíst, zda se jednalo o české vojáky z řad rakousko-uherské armády, nebo o české legionáře? Poradte se ve dvojicích, proč bychom zranění mohli považovat za vojáky jedné, či druhé strany?

6. Jaký byl postoj veřejnosti k vojákům?

7. Úkol především pro chlapce a zároveň z oblasti mezipředmětových vztahů, protože o vozidle *charron* jsou informace především v angličtině, němčině, nebo francouzštině.

Zjisti, o jakých vozech se v textu píše, popiš, jak vypadaly: automobil *charron* a *alfa*.

Jedná se o francouzské automobily vyráběné v letech 1906 - 1930. Pozor v případě Alfy se nejedná o vůz Alfa-Romeo, ale o vůz Praga Alfa, vyráběný v letech 1913 - 1937. Přes google vyhledávač se dá nelézt velké množství fotografií.

8. Otázka pro Pražáky - Proč hlavní hrdina píše, že jezdil mezi Prahou a Karlínem a Prahou a Žižkovem? Nejedná se o pražské čtvrti?

Velká Praha vznikla až 1. ledna 1922, do té doby byly části „za hradbami“ - zde konkrétně Karlín a Žižkov samostatnými obcemi.

BÝT ŠPIONEM

Josef P. Straka, ZŠ Louny

Použitá literatura: Arkadij a Boris Strugačtí: Je těžké být bohem. Praha - Plzeň, Triton 2002.

KLÍČOVÁ SLOVA: diktatura - totalita - absolutismus, svoboda - demokracie

DOVEDNOSTI: práce s textem, uplatnění historických znalostí, diskuze, vyhledávání

No ovšem, tak už vím, co měl na mysli, když mě nazval zrádcem, pomyslel si Rumata a řekl: „Tak vidíš. A já myslel, že jsi špion. Špiony vždycky zabírám.“

„Špion,“ protáhl Kiun zamyšleně. „Ano, ovšem. V naší době je tak snadné a výnosné být špionem! Orel náš. Urozený don Reba, projevuje dojemnou péči, aby se dozvěděl, jak smýšlejí královi poddaní. Chtěl bych být špionem. Řadovým informátorem v krčmě. Šedá radost. Ta krása, ta úcta! V šest večer vstupuji do pivnice a usedám ke svému stolu. Majitel ke mně spěchá s mým prvním pivem. Mohu pít, kolik snesu, platí to don Reba - lépe řečeno, neplatí to nikdo. Sedím, popírám pivo a poslouchám. Občas se tvářím, jako že si zapisuji rozhovory, a přestrašení lidičkové se ke mně hrnou a nabízejí mi přátelství a tobolky. V jejich očích vidím jen to, co chci vidět: psovskou oddanost, uctivý strach a úchvatnou, bezmocnou nenávisť. Mohu beztravně osahávat děvčata a muchlovat ženy před očima jejich manželů, zdravých pořízků, a ti se budou jenom podlízavě chichotat ... Nádherná úvaha, urozený done, vidíte? Takhle jsem slyšel uvažovat jednoho patnáctiletého kluka, studenta Vlastenecké školy...“

„A cos mu na to řekl?“ zeptal se Rumata se zájmem.

„Co jsem mu mohl říct? Nic by nepochopil. Tak jsem mu povídal, že lidé Pavézy Rumpála, kdykoli chytanou informátora, rozpárou mu břicho a nasypou mu do vnitřnosti pepř... A opilí vojáci strkají informátora do pytle a topí ho v latríně. A to je skutečně pravda, jenže on mi nevěřil. Řekl, že to ve škole neprobírali. A tak jsem vytáhl papír a zapsal si náš rozhovor. Potřeboval jsem to pro svou knihu, ale on, chudák, nabyl dojmu, že to budu někde hlásit, a strachy se počural.“

Otázky a úkoly, které se netýkají jen dějepisu, ale zapadají i do okruhu čtenářských dovedností:

1. Kolik sedí u stolu osob, které spolu diskutují?

Ve skutečnosti jen dvě - Rumata i Kiun. O ostatních osobách se jen mluví.

2. Pokus se několika slovy charakterizovat dona Rebu.

Don Reba je nejspíš vyšší úředník, nebo šéf tajné policie, panovník, vládce (což odpovídá postavě z knihy). Důležité je, aby žáci argumentovali, proč dali donu Rebovi tento úřad. Vlastnosti - ukrutný, tvrdý, má neomezenou moc.

3. Kdybys měl ukázkou zasadit do některé historické epochy, kam bys ji zařadil? starověk - středověk - novověk - 20. století

Někteří reagují rychle a podle slova špion řadí ukázkou i do 20. století. Avšak jedná se o středověk, důležité je, aby žáci argumentovali, jak k názoru došli - v ukázce je zmíněno několik „typických“ středověkých atributů - krčma, latrina, král, poddaní.

4. Práce ve skupině - pokuste se najít vymezené období - vládu, do které by se ukáзка mohla hodit, kterou by mohla vyjadřovat:

- ve starověku:
- ve středověku:
- v novověku (do 19. století):
- v 19. století:
- ve 20. století:

5. Co by se muselo upravit - jaká slova zaměnit, aby ukáзка mohla zapadnout do dějin 20. století?

Nejčastěji se objevují názory, že jepotřeba změnit „funkce“ - krále, poddané. Případně doplnit určité atributy doby.

Ve starověku žáci navrhuji starý Egypt, nebo římské císařství, občas některý z nedemokratických řeckých městských států. Podle toho volí titul panovníka.

Ve středověku tituly nevdá - těžší je najít dobu s informátory. Žáci vybírají konflikty, např. stoletou válkou, křížové výpravy, husitské války - důležitou roli tam hraje oslovení „špion“.

V novověku také až tolik nevdá oslovení, nabízí se několik států s absolutismem.

V 19. století také titul krále nevdá - ze států jsou jmenovány Rusko, nebo Německo před válkou (opět špioni).

Ve dvacátém století se nejčastěji objevují názory, že místo krále lze použít titul „vůdce“, nebo „předseda strany“, místo poddaných „věrní, straníci, příslušníci...“ apod. Podle toho je děj vsazen do Hitlerova Německa, nebo Stalinova Svazu apod.

8. Ve skupinách vyberte v textu části, které jsou v demokracii nepřijatelné. Vysvětlete proč.

7. Domácí úkol: Do wikipedie si zadej heslo *literární žánry* - objeví se ti přes 30 podkategorií - do kterého žánru bys dílo bratrů Strugackých zařadil(a)?

Nejedná se o historický román, ale o sci-fi!

KNIHA PANORÁMA

kufřík 1948

Pavel Martinovský, ZŠ Vratislavova

Předpokladem pro práci s obrázky z leporela Panorama je pouštění obrázky z knihy na stěnu (plátno), aby bylo vyobrazení ve větším formátu. Samozřejmě v malém kolektivu (ve skupině) je možné ukazovat (nechat si prohlížet) i vlastní knihu.

Kurzívou zapsány ohlasy žáků.

Aktivita začíná bez knihy - vyvolání představy, očekávání.

Představte si, že máte před sebou dětskou knihu, která má název PANORÁMA.

Co vás napadne - o čem by kniha mohla být?

O horách; o počasí; o nějaké holce, která se tak jmenuje; kniha plná fotografií, fantazie.

Ukázal jsem titulní stranu, chvíli nechápavě koukali.

Je to o dětech; o nadšených dětech; o vlastencích; o dětech v uniformě.

A co když teď spojíte název a obrázek na titulní straně?

Bude to panorama dětského života - co děti dělají; nebo jakej maj život.

Dobře, připustme si tento názor - jaká ilustrace by tedy měla být na další straně?

No asi jak si hrajou...

Otočil jsem na první dvojstranu.

Hmm, škola.

Co je tam napsáno? - Leninův výrok „Učit se, učit se, učit se!

Aha, to se maj jako furt učit...

Proč?

Aby mohly pracovat.

Jak jsi na to přišla?

Je tam na obrázku továrna.

A maj matematiku - aby uměli počítat.

Pořádně si prohlédněte děti - *no jo, jsou v uniformě.*

A jak se tváří? *Jsou nadšený.*

Dobře, otočíme na další stranu, co myslíte, co tam bude?

No pokud se učí, aby pracovali, tak asi jak pracují; nebo se o někoho starají!

Otočil jsem.

No jasně, pracujou; hele - továrna - proč? (už se ptali sami žáci a odpovídali si) no to je jasný, učeť se pracovat, pak půjdou do továrny; ne - tam jsou rodiče. Všichni pracujou.

Tomu se tenkrát říkalo, že se buduťe. A co vidíte dál?

Hele vlak, to je asi pokrok, že? Taky památky, tam jezdí, ne?

A kdy?

No ve volným čase. To je jako šťastnej život.

Dobře, co tedy bude dál?

No Tam bude konečně, jak si hrajou; co děľaj ve volným čase.

Otočil jsem. Průvod. Tohle děľaj ve volném čase.

No to snad ne! To je nějakej průvod, ne? Oslava. Pochod. A mávaj tam. Radujou se. Jsou zase všichni pohromadě! No jo, ale pořád si nehrajou.

A co bude na dalším obrázku?

No tady by si už mohli hrát.

Obrázek ze ZOO, přiznám se, že sám jsem trochu tápal a překvapilo mě, co tam žáci viděli:

Jsou v ZOO, to se tam učeť? Proč ne...

Ne, oni tam pracujou, staraj se o zvířata. Jéé, podívejte se, jak jsou ty zvířata pohromadě, to je jako že se maj rádi? Všichni se maj rádi.

Je tam taková harmonie.

Dobře. A zbývá poslední strana.

No tak tam si konečně budou hrát. Budou spolu na pískovišti.

Otočil jsem - jsou tam 3 sloni, jak se drží?

No to snad ne. Co to děľaj? Hele, oni se držeť. Takže jsou spolu!

Jaký máte pocit z celé knihy?

Učeť děti, že maj beť pohromadě, to je jako v kolektivu, jak jsme si říkali.

Děť se učeť a pracujou a pomáhaj.

Chtěli byste žít v té době?

Určitě ne.

Proč?

Chybí mi tam volnost, že bychom si mohli děľat, co chceme. Že si děti nehrajou.

Je to tam všechno nadiktovaný.

A jestliže teď srovnáte název a obsah -

No tak to je ono: ze života dětí.

POMŮCKY, LITERATURA A DROBNÁ INSPIRACE

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Dne 14. listopadu 2014 jsme se na naši škole zapojili již počtvrté do listopadového promítání dokumentu a následné besedy projektu „Jeden svět na školách - Příběhy bezpráví“. Na rozdíl od minulých let jsme nepozvali paměťníka vně školy, ale jako besedující jsme vystoupili my, učitelé dějepisu, neboť tématem letošního roku jsme zvolili 17. listopad 1989 (film 1989 Z deníku Ivany

A.). Vystoupili jsme zde tři učitelé dějepisu - v roce 1989 začínající učitelka dva roky po škole, student VŠ, žákyně ZŠ. Součástí akce byla výstava propagačních plakátů u vrátnice školy SLIBY VERSUS REALITA.

Vybraný film byl v anonymní anketě studenty velmi pozitivně hodnocen, stejně jako následující beseda. Z ohlasů vybírám příspěvky:

„Film i beseda o 17. listopadu 1989 byly pro mne osobně velmi zajímavé a poučné. Vše bylo dobře zorganizováno, nejvíce se mi líbilo povídání pamětníků, našich učitelů. Je dobře, že se pro školy takové akce pořádají, neboť jen málo studentů z dnešní generace by si pustilo TV dokument. Tímto můžeme vidět, jak naši rodiče, či prarodiče dokázali „bojovat“ za svobodu a svoje práva. Ukazuje nám, že i obyčejní lidé toho mohou hodně změnit. Doufám, že se podobné prezentace a akce budou konat i do budoucna, aby mladší generace nezapomněla. Bylo by potřeba víc takových akcí.“

„Moc se mi to líbilo, bylo to určitě moc zajímavé. Dokument byl správně zvolen, byl zábavný a upoutal pozornost. Můžu tohle říct, protože já dějepis a dějiny ráda nemám a nebaví mě. Z dokumentu mě běhal chvilka mráz po zádech. Určitě má cenu tyto aktivity dělat, moc se vám to povedlo a moc hezky jste to podali. Jen tak dál!“

„Zkrátka je hezké vzpomínat na to, jak měl v té době Československo každý rád a všichni byli hrdí, když se nosila česká vlajka, ale zároveň je smutné, že dnes už to takové není a asi ani nebude...“

„... Po pátku jsem neustále přemýšlel o tom, jak to mají studenti dnes lehké oproti tomu, jak to bylo dřív. Nejvíce mě zasáhlo, když jsem ve filmu viděl, jak tehdejší režim lhal, ovládal lidi a mlžil...“

„...Film Z DENÍKU IVANY A. byl velmi poučný a dobře udělaný, ne jako klasické dokumenty nebo nudná látka v knize. Nejvíce se mi líbilo, že o té době mluvili lidé z našeho okolí (naši učitelé), tedy o svých vlastních zážitcích. Zajímavé byly i noviny a letáky z té doby, které si učitelé uschovali. Myslím si, že by mělo být povinné informovat na školách žáky o této době. Třeba by pak naše děti nevolily komunistické strany v takovém počtu, jako jsou voleny teď...“

Martina Kalčíková, SŠ informatiky, poštovníctví a finančnictví, Brno

SEMINÁŘ Z CYKLU ŠKOLA V DOXU - DOX ve škole - pedagogický workshop II.

7. listopadu 2014

Úvodní příspěvek přednesl Čeněk Pýcha z ÚSTRU, který se zaměřil na fotografii a skutečnost místa. Připomněl, že fotografie se stala součástí každodennosti. Fotografií spolu komunikujeme, fotografií důvěřujeme - fenoménem se stal facebook - pro dnešní mladou generaci platí, že co je vyfotografováno, to se stává realitou, skutečností, neboli *Co je vyfoceno, to je pravda.*

V další části pracoval s pojmem *ikonická fotografie*. Taková fotografie vypovídá nejen o události, ale i o době, o kontextu. Najdeme v ní vztah mezi symbolikou a realitou. Jako příklad Č. Pýcha uvedl práci s fotografií z vietnamské války.

*Fotografie, jak byla otištěna a oběhla svět:
Jenomže ona fotografie ve skutečnosti vypadala takto:
Mění se vyznání celé fotografie, pokud si všimneme muže vpravo?*

Tato aktivita je popsána zde:

<http://didaktika.ff.cuni.cz/blog/2013/10/30/napalm-girl/#simpleContained1>

O osudu dívky se můžete dočíst zde:

http://zpravy.idnes.cz/divka-z-valectne-fotografie-zraneni-od-napalmu-prezila-a-utekla-i-komunistum-1bz-/zahranicni.aspx?c=A100515_165655_zahranicni_ip1
(obě poznámky PM).

Jak analyzovat fotku?

- místo a situace,
- postavy a scéna,
- fotograf,
- motivy a afekt,
- recepcce,
- pojmenování,
- etika fotografie.

O etice fotografie a psychologii výběru se dlouze diskutovalo. Ve škole je etika i psychologie fotografie v rukách učitele.

Kromě zdroje fotografií na *Googlu* upozornil přednášející i na zajímavý zdroj: <http://www.obrazeni.cz/>.

Zajímavou aktivitou, například i do hodin slohu, se jeví úvaha, nebo diskuze na téma: Proč fotíš? Kolik fotek uděláš denně? Tyto aktivity se týkají fenoménu dnešní doby *selfie*. Ovšem to by už bylo téma na další přednášku.

Na další část semináře se účastníci rozešli po prostorách galerie. Ve dvou skupinách se hrou seznámili s fotografiemi výstavy *This place* a jejich autory - <http://www.dox.cz/cs/vystavy/this-place>. Skupiny pedagogů obdržely texty, které měly přiřadit k autorům, textům bylo možno rozumět skrze naslouchání fotografiím. Podobné aktivity mají lektori DOXu připraveny i pro žáky.

ASUD doporučuje!

VELKÁ VÁLKA A TECHNICKÉ MUZEUM V BRNĚ

Dne 30. 10. 2014 pořádalo Technické muzeum v Brně -TMB pro učitele seminář o využití zdejší výstavy Velká válka. Pro učitele i žáky připravili pracovníci muzea pracovní listy a předali nám mnohé další cenné informace. Se studenty plánují návštěvu muzea v předvánoční době. V Brně jsou i další výstavy k dané tématice, končí však v prosinci 2014. Výstava v TMB trvá až do června 2015, proto by informace mohly být zajímavé i pro Vás.

Dovolují si pár z nich se svolením pracovnice muzea Mgr. Aleny Najbertové vybrat:

Velká válka 1914-1918

V roce 2014 si připomínáme 100. výročí vypuknutí první světové války. K tomuto výročí vznikl v České republice celostátní projekt *Velká válka*, do něhož se zapojila řada významných muzeí. V jeho rámci probíhají ve zúčastněných institucích výstavy, přednášky a další akce. Témata jednotlivých výstav byla volena podle zaměření muzeí, proto je v Technickém muzeu v Brně pro vás připravena výstava **Velká válka 1914-1918: Technika v míru, technika ve válce**. Výstava nese podtitul „Věnováno mužům, kteří se nevrátili z Velké války“. Je připomínkou všech našich předků, ať už bojovali na kterékoli straně.

Tématem, které se prolíná celou výstavou, je vývoj a využití různých techniky a technických prostředků. Počátek 20. století byl totiž dobou nebývalého technického rozvoje. Automobily, letadla, lodě a řada dalších nových vynálezů byly ale záhy zneužity na bitevním poli. I přes utrpení vojáků na všech frontách přinesla válka nové prvky do bojových činností, technický pokrok a nové technické prostředky v oblasti vojenství. Výstava se zaměřuje také na doklady průmyslové výroby na území Čech, Moravy a Slezska, představuje vybrané podniky i jejich výrobky. Škodovy závody v Plzni (zbrojní výroba), Tatra Kopřivnice (automobily) nebo První brněnská strojírna (parní stroje a turbíny) patřily mezi přední podniky v rámci celého tehdejšího Rakouska-Uherska.

Výstava je určena jak pro odborníky, tak pro laickou veřejnost. V případě zájmu můžete pročitat obsáhlé texty a studovat podrobně popisky exponátů. Pokud nemáte chuť zacházet do podrobností, zážitek Vám poskytne i samotné procházení imitací zákopů, pohledy na válečná diorámata či audiovizuální materiály nebo hra na tabletu.

Součástí výstavy jsou interaktivní stanoviště, která budou také zapojena. Žáci si budou moci např. vyzkoušet část uniformy rakousko-uherského vojáka včetně některých výstrojních součástek, dámské šaty odpovídající z počátku 20. století, aktivně se seznámí s problematikou technických výkresů, vyzkouší si roli pozorovatele, zapojí se do aktivit k tématice Velké války (otázky a zajímavosti, puzzle, pexeso, skládání vojáka, pušky, nebo mapy Rakouska-Uherska, hledání rozdílů a mnoho jiných aktivit).

Projekty Technického muzea v Brně:

Po stopách piety (hledání místních pomníčků z první světové války)

Zapojte se do projektu mapování pomníků z první světové války! Projděte si okolí svého bydliště nebo místa výletů. Své nálezy vyfot'te, sečtete počet napsaných jmen, popište přesně místo (pokud máte možnost i GPS souřadnice) a pošlete do TMB na adresu najbertova@technicalmuseum.cz. Doba realizace: od září 2014 do května 2015.

Využití: tyto podklady se mohou stát základem zajímavé databáze (vhodné další zpracování a revize např. studenty jako diplomová nebo absolventská práce). Odpovědná osoba: muzejní pedagog (Mgr. Alena Najbertová) ve spolupráci s kurátory výstavy v TMB (Bc. Roman Řezníček a Mgr. Radek Slabotínský, Ph.D.).

Podívej na ten pomník! (Výtvarný návrh pomníku k první světové válce)

Aktivita určená především pro školy, školky, výtvarné kroužky nebo kreativní jedince. Tvoříte rádi? Kreslíte, modelujete? Pokuste se vytvořit návrh pomníku, který by byl věnován obětem první světové války. Nejzajímavější návrhy oceníme a vystavíme v muzeu. Své návrhy pošlete e-mailem na najbertova@technicalmuseum.cz, nebo je můžete odevzdat osobně v TMB (náskry i trojrozměrné modely, po předchozí domluvě). Doba realizace: od září 2014 do května 2015

Byla válka byla... (vytvoření literárního díla k první světové válce)

Učitelé, hledáte námět pro slohovou práci? Zapojte se se svými žáky a studenty do muzejního projektu. Vytvořte povídku, báseň nebo fiktivní novinářskou reportáž vztahující se k době první světové války. Ponořte se hlouběji do dané doby a nechte se inspirovat... Vítané jsou i práce individuálních zájemců. Svá díla pošlete do TMB na adresu najbertova@technicalmuseum.cz. Nejlepší práce budou uveřejněny na internetových stránkách muzea a vystavena v prostorách výstavy. Doba realizace: od září 2014 do května 2015.

Z již uskutečněných aktivit mne (Martinu Kalčíkovou) zaujalo:

Zatloukání hřebíků - propagační akce k výstavě Velká válka v TMB

Za první světové války bylo hodně padlých, proto zůstávalo velké množství vdov a sirotek. Jako jedna z forem podpory pro ně bylo zatloukání hřebíků do dřevěných soch obránců, městských erbů a znaků vojenských jednotek. Lidé si mohli koupit hřebík, který byl pak zatlučen, a vybrané peníze šly do podpůrných fondů. Při akcích TMB mohli návštěvníci (zejména děti, ale zapojovali se i dospělí) zatlouct hřebík do dřevěného brněnského erbu. Procvičovali tak své manuální dovednosti a zároveň se dozvěděli tuto zajímavost k první světové válce.

Pro skupiny, které nechtějí ve výstavě program, nabízí TMB samoobslužnou prohlídku za použití pracovních listů:

Pracovní list

Jméno, třída:

VELKÁ VÁLKA 1914-1918: TECHNIKA V MÍRU, TECHNIKA VE VÁLCE

1. TECHNIKA V MÍRU

Z přesmyček poskládejte známé názvy dvou významných strojírenských podniků z počátku 20. století

NÍPRV NĚNSKÁBR JÍRSTRONA

RATAT CEKONIPŘIV

2. DÁMSKÁ MÓDA

Prohlédněte si dámské šaty naproti vchodu do výstavy a vyškrtněte chybná tvrzení o módě počátku 20. století:

a) Nosí se sukně v délce nad kolena

b) Šaty jsou propracované s mnoha detaily a doplňky

- c) Oděv se lišil podle příležitosti, ke které byl nošen
- d) Dámy chodily bez pokrývky hlavy
- e) V módě byl hluboký výstřih do V

3. Čím se na počátku 20. století proslavily ŠKODOVY ZÁVODY V PLZNI?

4. Co je to, když se řekne RÁŽE

- a) Plat dělníka v továrně
- b) Vzdálenost mezi koly dopravního prostředku
- c) Průměr hlavně děla

5. SARAJEVSKÝ ATENTÁT

Přiřaďte k sobě jména a jejich roli při atentátu:

- 1) František Ferdinand d'Este a) řidič automobilu
- 2) Gavrilo Princip b) následník trůnu, oběť atentátu
- 3) Leopold Lojka c) mladý srbský atentátník

6. V ZÁKOPECH VELKÉ VÁLKY

K obrázkům zbraní doplňte jejich obecný název

7. V ZÁZEMÍ

Vyberte čtyři výrazy, které nejlépe vystihují situaci v zázemí:

- 1. Bída a hlad
- 2. Práce žen
- 3. Vysoká porodnost
- 4. Sbírkový na vdovy a sirotky
- 5. Nadšení pro válku
- 6. Fronty na jídlo
- 7. Muži v továrnách
- 8. Hojnost a dostatek

8. NOVINKY NA FRONTĚ

Doplňte věty:

Kvůli obrovskému počtu zranění hlavy od šrapnelů a střepin granátů se objevují

...

Jako reakce na plynové útoky se stala součástí výstroje každého vojáka i ...

Novým prostředkem, který měl vyřešit problém s překonáním zákopů protivníka, se staly první ...

9. TECHNIKA NA FRONTĚ

Na obrázku je motor

- a) z letadla
- b) z automobilu
- c) z tanku

10. KONEC VÁLKY

První světovou válku oficiálně ukončilo příměří, které vstoupilo v platnost 11.

11. 1918 v 11 hodin. 11. listopad je dodnes na památku obětí připomínám jako (uveďte název tohoto významného dne)

Den Jeho symbolem se stal květ

11. VZNIK ČESKOSLOVENSKA

Po rozpadu Rakouska-Uherska vznikly mladé nástupnické státy, mezi nimi i Československo. Uved'te datum jeho vzniku (jedná se o státní svátek)

12. ČESKOSLOVENSKÉ ?

Při jednání o samostatném státu se politici v čele s T. G. Masarykem mohli opřít o výbornou pověst československých jednotek ve Francii, Itálii a v Rusku, které bojovaly na straně Dohody. Napište, jak jsou tyto jednotky označovány.

© Technické muzeum v Brně, Purkyňova 105, Brno,

<http://www.technicalmuseum.cz/>

Autor pracovního listu: Mgr. Alena Najbertová

Martina Kalčíková, SŠ informatiky, poštovníctví a finančnictví, Brno

PRACOVNÍ LIST K WORKSHOPU O BITVĚ NA BÍLÉ HOŘE

Cílem pracovního listu bylo hlavně vyvolat diskuzi, která úspěšně proběhla. Zároveň ukázat i jiné, ne tolik tradiční materiály.

Ukázka A - komiks

1. Jak autoři komiksu hodnotí bitvu?
2. Co v době bitvy dělal král?
3. Jaké události následovaly po bitvě?

Poznámka: účastníci workshopu zaznamenali v komiksu typické stereotypy, o kterých bychom se však na školách měli zmínit, neboť se stávají jakýmsi obecně přijímaným folklórem.

Ukázka B

K probuzení nadšenosti velké doby Žižkovy a Prokopovy sotva by byly stačily prostředky revoluční. Nikdo na ně nemyslel. Vůdce dále se zabírali svými drobnými tůčkami politickými a malicherným smlouváním. Obrana vlasti svěřena byla žoldnéřům, jimž ani žold nebyl řádně placen; bili se špatně a dne 8. listopadu 1620 byli poraženi v bitvě na Bílé hoře před branami pražskými.

Tato půtka Bělohorská stala se nenapravitelným neštěstím, protože přemožení přijali hned ortel osudu. Kdyby Praha byla vytrvala, Maximilian Bavorský, vůdce vítězného vojska, byl by se brzo ocitl v postavení velmi nebezpečném; prostředky země byly z velké části nedotčeny, Uhry nebyly pokořeny a kníže Sedmihradský Gabriel Bethlén stál v poli proti Ferdinandovi II.; bylo také možná, že protestanté němečtí procitnou ze své malátnosti, že Anglie dojata bude osudem Bedřicha V., zetě králova; zda Spojené státy Nizozemské, Dánsko, Švédsko lhotejně budou přihlížet ke zkáze reformace?

Povstalci byli obětí svých optimistických ilusí, myslili, že jsou chráněni sliby krále, svazky příbuzenskými, jimiž vázání byli s aristokracií katolickou, Když vyjednávali o vzdání města, žádali na Maximilianovi nejen všeobecné odpuštění, ale i zachování náboženských a politických svobod zemských, i když

žádal naprosté a bezvýminečné podrobení, zdá se, netušili, jaké plány se zosnují proti zemi.

1. Odhadni, zda autor „fandil“ katolíkům, nebo protestantům (argumentuj).
2. Kde vidí autor chyby, proč stavovské vojsko prohrálo?
3. Jaké možnosti autor nabízí?
4. Co dále autor povstalcům vyčítá?

Ukázka C

V katolickém táboře byla pokládána bitva za samozřejmou a mužstvo se na ni připravovalo, jak je to u katolíků zvykem. Přítomní duchovní vojáky zpovídali, sloužili mše, podávali Tělo Páně. V evangeliu se právě četla slova: »Dávejte, co je císařovo, císaři, a co božího, Bohu«. Kteří se nedostali ku knězi, modlili se společně růženec. Vojsko bylo povzbuzováno ke statečnosti a zvláště karmelitán Dominik objížděl řady s křížem v ruce a se strakonickým obrazem na prsou zavěšeným, dodáváje všem odhodlanosti a důvěry. Na hlavních korouhvích se skvěly vzácně pracované obrazy Královny nebes a Maxmilián měl přichystané heslo, jehož provoláním bude dán povel k útoku.

Vojsko protestantské šlo do bitvy beze vsí přípravy a náboženské útěchy. Bedřich, jenž věděl, že nastává rozhodný boj o jeho českou korunu, nepokládal za potřebné zajet na nedaleké bojiště a povzbudit vojsko k statečnosti a důvěře, ale raději se bavil s vyslanci svého tchána Jakuba, a mezitím, co se opodál hradeb rozhodovalo na celá staletí o osudu českého království i národa, Bedřich bezstarostně za stolem hodoval. Také nikdo z vůdců se ani slovem nepokusil povznést pokleslou mysl mužstva. Slavnosti korunovační se před rokem zúčastnilo 40 luteránských a bratrských pastorů. Nelze se však dočísti, že by byl jediný z nich býval přítomen na Bílé hoře a snažil se vojsko nadchnouti k boji za protestantského krále a evangelickou víru. Na slavnost se hrnuli, bojišti se vyhýbali. Též Skultetus, jenž proti sochám, obrazům a hrobům u sv. Víta dával najevo velkou odvalu a sílu, zůstal za bělohorské bitvy za větrem. Mnozí naši děje- pisci, místo aby po zásluze pokárali zbabělost a línost luterských a bratrských duchovních, vytýkají fanatismus kněžstvu katolickému, které přece pnilo jen svou povinnost.

1. Autor oceňuje přípravu katolíků, v čem spočívala? Co kritizuje u protestantů? Z autorova hodnocení zkus vyvodit obecný závěr, proč bitva a pozdější situace dopadly, jak dopadly.
2. Na čí straně stojí autor?

Ukázka D

Bitva na Bílé hoře přišla tak neočekávaně, že nevěděl o ní ani král Fridrich, který seděl právě s anglickými vyslanci svého tchána na Hradčanech při slavnostním obědě. Když mu byla přinesena zvěst, že bitva počala, vydal se král asi s 500 jezdci na bojiště, ale již u brány se setkal s prchajícími. Kristian z Anhaltu chtěl, aby Hradčany byly hájeny, ale nikdo ho neposlouchal. Král se vrátil ke hradu, v zimničím chvatu byla sebrána koruna i s klenoty a král i s královnou odjel na Staré město. Večer byla tam konána porada, má-li být Praha

hájena. Bylo rozhodnuto o ústupu. Příštího dne o 9. hodině ráno vyjela z města dlouhá řada povozů, na nichž bylo naloženo stříbro a jiné cenné věci, a ujížděla k hranicím.

Bělohorská bitva nemusela ještě býti koncem povstání, kdyby se byla Praha bránila, protože se země mohla zatím připravit k odporu a Češové se spojit s Uhry. To dobře chápal Velen a snažil se přimět Čechy i Moravany k rázné akci, ale všude zavládla skleslost. Maxmilián Bavorský dal poraženým nejasné sliby milosti a Češové se jimi spokojili. (...) Město za městem otvíralo brány, hrad Karlštejn s posádkou 2000 Angličanů se vzdal na prvé vyzvání. Mansfeld, který obsadil Plzeň, vydal město a ustoupil do Horní Falce. Všecko se poddalo, jen Tábor vzdoroval do listopadu r. 1621 a Třeboň do března r. 1622.

1. Koho viní autor jako viníka toho, jak bitva dopadne? Proč?

2. Zjistil(a) jsi v této ukázce nějaké nové informace oproti předchozím ukázkám?

Ukázka E

Stojí tam Němci i Češi,
děla, jezdcí i pěší;
stojí tam mnohý lidu voj,
za chvíli počne krutý boj.
(...)

Když Češi prolévali krev,
on proléval svůj chřtán,
na místě meče - nožem vlád,
nač život dáti všanc?

1. Zkus najít v básni prvek, který se objevuje i ve většině ostatních ukázek. - Co tím asi autoři sledovali?

Pokus se správně seřadit autory k dílům a ukázkám A - D:

B - Černý J., Zátka P., Adla Z., Kalousek J.: *Čechy po Bílé hoře I.* - 1. Praha 1911

A - Denis A., Vančura J.: *Československé dějiny.* Praha 1933.

C - Ráček, B.: *Vládcové v dějinách Evropy 5.* Praha 1922.

D - Dorazil O.: *Obrázky z českých dějin a pověstí.* Praha 2011.

A - Černý J., Zátka P., Adla Z., Kalousek J.: Obrázky z českých dějin a pověstí. Praha 2011.

B - Denis A., Vančura J.: Čechy po Bílé hoře I. - 1. Praha 1911.

C - Ráček, B.: Československé dějiny. Praha 1933.

D - Dorazil O.: Vládcové v dějinách Evropy 5. Praha 1922.

Kdo je autorem básně (ukázka E) ve sbírce Škůdci a dobrodruzi.

a) Jan Neruda b) Adolf Heyduk c) Jaroslav Vrchlický
Adolf Heyduk.

Na závěr češtinářský úkol:

Rozliš ve větě: bílá hora - Bílá hora - Bílá Hora

Pozn.: *Konečná tramvaje číslo 22 se jmenuje Bílá Hora, podle obce, nikoliv vrchu - žáci si to ověřili na DP Praha.*

František Emmert: Českoslovenští legionáři za první světové války

Když se v dnešní době zeptáte učitelů, zda mají dostatečné množství materiálů k výuce současných a moderních dějin, nejen že řeknou, že materiálu je dost, ale mnohdy uslyšíte, že až přespříliš. Existuje mnoho textů, ať již v knižní, časopisecké podobě, tak samozřejmě až neuvěřitelné množství textů a odkazů na internetu. Problémem doby není sehnat text samotný, určitý materiál k dějinné události, problémem se stává najít vhodný materiál, o který by se vyučující mohl opřít, aniž by si musel vytvářet výtah z odborných textů. Neboli jakýsi obecně srozumitelný text, který by mohl být doporučen i případným zájemcům ze strany žáků a rodičů, který by přinášel základní fakta v komplexním pohledu. A přitom by zůstal čtivým a samozřejmě by byl doprovázen dobovými fotografiemi či ilustracemi.

Mezi taková témata do nedávné doby patřilo období vzniku a existence, bojů a dalšího odkazu československých legií první světové války. Již nepatří. V roce stého výročí začátku první světové války vydala Mladá fronta knihu Františka Emmerta s názvem, který napoví vše podstatné: Českoslovenští legionáři za první světové války.

František Emmert, který má bohaté zkušenosti se psaním podobných textů, přináší ucelený pohled na danou problematiku. Přichystal knihu, která se může stát základní příručkou pro zájemce, který se potřebuje dozvědět co nejvíce o legionářích a přitom nechce strávit půlku četby vyhledáváním slov ve slovníku. Knihu, ze které bude moci čerpat i vyučující, kterou bychom do jistě míry mohli nazvat **učebnicí o legionářích**.

Kniha je totiž obdobným způsobem koncipována. Samotné téma je podáváno v širším historickém kontextu a všímá si obecných událostí, které jsou pro osud našich legií důležitými. Základní text je doplněn o barevně a stylově odlišené komentáře, citace a zajímavosti. Je proložen tučným písmem zvýrazňující to podstatné. Zároveň ho doplňuje velké množství ne až tolik známých fotografií, které jsou předkládány na křídovém papíře ve velmi dobré kvalitě.

A co je podstatné, autor naše legionáře provází na všech frontách a když válka skončí, kniha pokračuje, zamíříme s legionáři do bojů o československé hranice, podíváme se na Sibiř a dozvíme se i, co se dělo dále po návratu domů. Za velmi přínosné považuji posledních několik stran, které shrnují další osud legionářů, ať již za druhé světové války, nebo po nástupu komunistického režimu k moci.

INFORMAČNÍ LIST č. 42 vydal ASUD v prosinci 2014

Redakční uzávěrka prosinec 2014.

Informační listy číslo 42 pro druhé pololetí roku 2014 vychází s podporou dotace MŠMT.

Neprošlo jazykovou kontrolou.

Redakční rada: Výbor ASUD. Redakce a přepis Pavel Martinovský.

Nepodepsané příspěvky - Pavel Martinovský.

Zaslané příspěvky nejsou jazykově upravovány.

K výtvarnému doplnění IL 42 byla využita běžná loga, fotografie o akcích a další činnosti ASUD, L. Boháčové a M. Kalčíkové, pMa a z internetu.

Kontaktní adresa: ASUD, Vratislavova 13, 128 00 Praha 2

E-mail: asudcr@seznam.cz ,

Číslo konta **19261573 99/ 0800** Internet: www.asud.cz

Pokladník: Kateřina Dražanová

Informační listy jsou také volně ke stažení (kopírování) na stránkách ASUD.